RNI Registration No: PUNPUN/2015/61118

SO KAHIYAT HAI SOORA (MONTHLY)
Volume 10 Issue 05
May 2024, S.A.S. Nagar (Mohali)

ਮਈ ੨੦੨੪
ਵੈਸਾਖ-ਜੇਠ
੫੫੬ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
₹20

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਚੰਦਾ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਬੈਂਕ ਜ਼ਰੀਏ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

Name of Account:	SO KAHIYAT HAI SOORA
Name of Bank:	Bank of Baroda
Branch:	Sector 59, Mohali. (Punjab)
Account No:	36770200000150
Swift Code:	BARBINBBCHD
IFSC Code:	BARB0SECMOH

ਚੰਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਦੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ/ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ/ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ/ ਬੈਂਕ ਖ਼ਾਤੇ ਵਿਚ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ 'ਚ ਜੇਕਰ ਆਪ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93577-23874 'ਤੇ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਵਟਸਐਪ ਨੰਬਰ : +91-93577-23874 'ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

See Online Edition :

www.akjmagazine.com

www.facebook.com/skhsoora

ਹੁਣ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਤੁਸੀਂ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵੈੱਬਸਾਈਟ www.akj.org 'ਤੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਆਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਹਿਤ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ-ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ। ਇਕੋ ਅਕਾਲ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਾਰੀ। ਇਕੈ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਢੌਆ ਨਵਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ ਢੋਇ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁੰਟ, ਚੌਦਾਂ ਭਵਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਰਿਆ, ਉਭਾਰਿਆ, ਉਧਾਰਿਆ। ਇਸ ਡਿਸਕਵਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਪਤ ਪਰਗਟ ਦੀਪਾਂ, ਲੋਆਂ, ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਮਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਇਆ, ਨਾਮ ਦਾ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੈਸਾਨੀ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ। ਸਰਬ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮਾਲਕ, ਸਭ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ।

ਇਸ ਜੈ-ਜੈਕਾਰੀ ਸਰਬੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਸਰਬੱਤਰ ਅਲਪੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਹੇਚ ਹਨ, ਸਭ ਮਾਨਵੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ। "ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਕੀ" ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। "ਜੈ ਸੀਤਾ ਜੀ ਕੀ" ਹੋਰ ਭੀ ਤੰਗ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੇ ਫ਼ਿਰਕੂਆਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। "ਰਾਧੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਜੈ" ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਧਕਾਂ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। ਫ਼ੀ ਜ਼ਮਾਨੀਏ "ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕੀ ਜੈ" ਵਾਲਾ ਜੈਕਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਤਾਂ ਨਿਰੋਲ ਮੜ੍ਹਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੇ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਅਲਪੱਗ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ।

SO KAHIYAT HAI
SOORA
(Monthly)
RNI NO: PUNPUN/2015/61118

Volume 10 Issue 05

ਸਰਪ੍ਰਸਤ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ
ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਪਾਦਕ
ਭਾਈ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ
ਐਡਵੋਕੇਟ ਭਾਈ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ
ਭਾਈ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ,
ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਭਾਈ ਹਰਮੋਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ,
ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਨਕੂਵਰ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ

ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਅੱਗ ਬਲ ਉੱਠੀ। ਉਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਉਠਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਿਭਾਉ ਔਖਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੈਮਾਨੈ ’ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਖ਼ੀਰ ਸਿੱਖ ਇਕ ਤਕੜੀ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਗਏ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ। ਸੰਨ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ’ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਭਰੇ ਇਕੱਠ ’ਚੋਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਮਕਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿਰ ਮੰਗੇ। ਸਿੱਖੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਈ, ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰਨਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਛਕਿਆ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ।

ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ’ਤੇ ਖਲੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰਾ ਰੂਪ, ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘੋ! ਹੁਣ ਅਸੀਂ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ’ ਬਣੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ’ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ, ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਉੱਚੇ, ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼ਸਤਰ ਤੁਹਾਡੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਲੜਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਹੈ।”

“ਸਿੰਘਨ ਪੰਥ ਜੁੱਧ ਕੋ ਭਇਓ। ਸਿੰਘਨ ਜਨਮ ਸੰਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਲਇਓ।੭।...
ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਜੁੱਧੈ ਖਾਤਰ ਕਰਨ ਜਹੂਰੇ।
ਬਿਨ ਜੁੱਧੈ ਕਬ ਪਯਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਆਦ ਜੁੱਧੈ ਬਿਧ ਗੁਰੂ ਉਠਾਈ।੯।”
(‘ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’, ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਭਰਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਭ ‘ਭਾਈ ਭਾਈ’ ਹੋ। ਗੁਰਮਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਹੋ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ। ਮੈਂ ਡਾਢਿਆਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਾਂਗਾ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇਵਾਂਗਾ।

“ਅਬ ਦਯੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੰ ਗ਼ਰੀਬਨ ਉਠਾਇ। ਵੈ ਜਾਨੈ ਗੁਰ ਦਈ ਹੈ ਮਾਇ।੧੮।”
(‘ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’, ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ)

ਏਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ’ਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਚਮਕ ਆਈਆਂ, ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ, ਸ਼ਮਸ਼ੀਰਾਂ ਮਿਆਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਛਲੀਆਂ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ:

“ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖ਼ਾਲਸਾ,
ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ।”

ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਉੱਠੇ। ਏਹ ਨਾਅਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ
ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ : 532, ਫ਼ੇਜ਼-3ਬੀ1, ਐੱਸ. ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ, (ਮੋਹਾਲੀ)
ਪਿੰਨ : 160059
ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93177-53202
e-mail : akjmagzine@yahoo.com

Printed & published by Satinder Pal Singh on behalf of Satinder Pal Singh, Printed at Majestic Printing Press Bay Shop No.7, Near Chawla Nursing Home Phase 7, S.A.S. Nagar Mohali and published from H. No 532, Phase-3B1, S.A.S. Nagar, Mohali.
EDITOR: TALWINDER SINGH BUTTAR

ਬੇਨਤੀ

ਹਥਲਾ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਚੰਦਾ

ਭਾਰਤ : ਸਾਲਾਨਾ 200 ਰੁਪਏ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ 500 ਰੁਪਏ, ਪੰਜ ਸਾਲ 800 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 2000 ਰੁਪਏ
ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ : ਸਾਲਾਨਾ 2000 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 15,000 ਰੁਪਏ
ਚੰਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ’ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੀ।

ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਅੰਕ : ੦੫ ਸਾਲ : ੧੦ ਮਈ ੨੦੨੪

ਵੈਸਾਖ-ਜੇਠ, ੫੫੬ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਫ਼ਿਰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਚਨਾ ਨਾਲ 'ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ' ਜਾਂ ਜਥੇ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ।
ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਿਆਂਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਅਜੀਤਗੜ੍ਹ (ਮੁਹਾਲੀ) ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ

* ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਰੂਹਾਨੀ/ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।
* ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਫ਼ਿਰ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।
* ਲੇਖ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ।
* ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਹਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਕੋਈ ਯਤੀਮ ਨਾ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵੀ ਰਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਕਿਉਂ ਰਹੇ ?

-ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਜੈਕਾਰਾ 06
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੋਣ ? 09
ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ 11
ਡਾਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ 13
ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਜੰਗ 14
ਭਾਈ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ 15
ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ

ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ 17
ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਅਰਦਾਸ, ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਭੇਟਾ 19
ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ 23
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ 24
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ - ੧੭੪੬ 27
ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ

ਪਰਛਾਵੇਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਜੀਣ ਦੀ ਲੋਚਾ 28
ਡਾ. ਸੇਵਕ ਸਿੰਘ

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥
ਜਿਨਾਭਉਤਿਨ੍ਹਨਾਹਿਭਉਮੁਚੁਭਉਨਿਭਵਿਆਹ ॥
ਨਾਨਕਏਹੁਪਟੰਤਰਾਤਿਤੁਦੀਬਾਣਿਗਇਆਹ ॥੧ ॥
(ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਕ : ੭੮੮)

ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ

ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਭੈਅ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਮਾਇਆਵੀ) ਭੈਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਨਿਭਵਿਆਂ (ਰੱਬ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਨੂੰ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੈਅ (ਸੰਸਾਰੀ ਭੈਅ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ "ਨਾਨਕ" ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾ ਕੇ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਣਾ (ਪਟੰਤਰਾ) ਅੱਗੇ (ਧਰਮਰਾਏ ਦੇ) ਦੀਬਾਨ ਵਿਚ ਗਇਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੀ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਡਰ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੰਕਸ਼ਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ "ਭਉ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਮਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ "ਭਉ" ਦਾ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਉ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ "ਭਉ" ਸੰਸਾਰੀ ਭੈਅ ਦਾ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ "ਭਉ" ਫੇਰ ਸੰਸਾਰੀ ਡਰ ਦਾ ਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। "ਨਿਭਵਿਆਹ" ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਨਿੱਡਰ ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੈਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ- ਇਕ ਸੰਸਾਰੀ ਡਰ ਅਤੇ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਡਰ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ਡਰ ਜੋ ਕਿ ਸਹਿਮ ਜਾਂ ਤ੍ਰਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਨੂੰ ਤੱਜਣਾ ਹੈ; ਜਦਕਿ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਦਬ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਮਿਸ਼ਟ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਡਰ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਾ ਡਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਅਤੇ ਬਿਸੀਆਰ ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਜੀਣਾ ਦੁੱਭਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਆਧੀਆਂ, ਬਿਆਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੇ ਤੌਖਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਦੀਰਘ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਾਉਣ 'ਤੇ, ਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ, ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਆਦਿ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਵੀ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਤਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਡਰ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਡਰ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬੇਪਨਾਹ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਹਿਬੂਬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਟੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਦਬ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗੇ ਮੋਲ ਲਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੈਅ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹੁਕਮ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਹੁਕਮ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਲੋਂ ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮਨ ਸਿਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫ਼ਤਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਪੰਥ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾਈ ਡਰ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸਈ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਾਰੀ ਗਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਝੂਠੇ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਭਾਈਆਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਿਰੇਬਾਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਕੋਚਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਲੀ ਕਰਨ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਭੈਅ ਅਤੇ ਅਦਬ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਤਾਂ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕੇ।

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਜੈਕਾਰਾ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਆਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਹਿਤ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ-ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ। ਇਕੋ ਅਕਾਲ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦਿੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਾਰੀ। ਇਕੈ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਢੌਆ ਨਵਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ ਢੋਇ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁੰਟ, ਚੌਦਾਂ ਭਵਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਰਿਆ, ਉਭਾਰਿਆ, ਉਧਾਰਿਆ। ਇਸ ਡਿਸਕਵਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਪਤ ਪਰਗਟ ਦੀਪਾਂ, ਲੋਆਂ, ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਮਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਇਆ, ਨਾਮ ਦਾ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੈਸਾਨੀ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ। ਸਰਬ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮਾਲਕ, ਸਭ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ।

ਇਸ ਜੈ-ਜੈਕਾਰੀ ਸਰਬੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਸਰਬੱਤਰ ਅਲਪੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਹੇਚ ਹਨ, ਸਭ ਮਾਨਵੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ। "ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਕੀ" ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। "ਜੈ ਸੀਤਾ ਜੀ ਕੀ" ਹੋਰ ਭੀ ਤੰਗ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੇ ਫ਼ਿਰਕੂਆਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। "ਰਾਧੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਜੈ" ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਧਕਾਂ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। ਫ਼ੀ ਜ਼ਮਾਨੀਏ "ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕੀ ਜੈ" ਵਾਲਾ ਜੈਕਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਤਾਂ ਨਿਰੋਲ ਮੜ੍ਹਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੇ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਅਲਪੱਗ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ। ਆਲਮਗੀਰ ਸਰਬੱਗਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਸਮਸਰ (ਤੁੱਲ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੈਕਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਅਹੰਗਤਾ-ਮਈ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ।

ਅਤਿਅੰਤ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ਆਨ-ਮਤੀਆਂ ਦੇ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਰੀਸਾ ਰੀਸੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਲੀਡਰ-ਭੂਸ਼ਕੀ (ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਜੇ ਫ਼ਬੇ ਹੋਏ) ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿਖੇ ਭੀ ਆ ਵੜੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤਾਂ ਲੋਥ-ਭੂਸ਼ਨੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਅਸਾਡੇ ਪੰਥ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬਣ ਬੈਠੇ ਪਾਟੋ-ਧਾੜੀ ਗਰੁਪਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪਈ ਸੀ, ਮਹਿਜ਼ ਅਨਮੱਤੀਆਂ ਦੀ ਕੁਚਾਲੇ ਚਲ ਕੇ। ਜਲੂਸ ਲੋਥਕੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਹੀ ਲੀਡਰ-ਭੂਸ਼ਕੀ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਲਤ ਭੀ ਆ ਚਿੰਮੜੀ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਗਰੁਪ ਦੇ ਲੀਡਰ ਦੀ ਜਲੂਸ-ਜੈਕਾਰੀ-ਸਲਾਮੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਗਰੁਪ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਓਦੂੰ ਵਧ ਕੇ ਰੀਸ ਦੀ ਘੜੀਸ ਕੀਤੀ। 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਜੈਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਬਾਵਲੇ ਲੋਕ ਫ਼ੋਕੀ ਵਡਿਆਈ ਮਈ ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਓਦੂੰ ਭੀ ਭਾਰੇ ਨਿਰਲੱਜ ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ :- **"ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਂਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ॥" (ਸਲੋਕ ਮ.੧, ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਅੰਗ : ੧੨੮੬)** ਆਪਣੀ ਚੂੰਹੰਗਤਾ ਨਾਲ ਫ਼ੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚੂਹਾ ਅਜੇ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਫ਼ਰੇਮੇ ਨਾਲ ਆਫ਼ਰੇ ਹੋਏ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਫ਼ੋਕੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਛੱਜ ਚਿੰਮੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਖੱਡ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵੜੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਮਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ- **"ਚੂਹਾ ਖਡ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨ੍ਹੈ ਛਜ॥" (ਸਲੋਕ ਮ.੧, ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਅੰਗ : ੧੨੮੬)**

ਫੇਰ ਇੱਕ ਹੋਰ "ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦ" ਆਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਉਧਮੂਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੇਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚੱਲਿਆ। ਉਹ ਭੀ ਰੀਸੋ ਰੀਸੀ ਅਸਾਡੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਆ ਘੁਸੜਿਆ। ਇਸ ਅਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਐਸੀ ਭਰਮਾਰ ਪਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਮਾਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਧਰ ਵੇਖੋ ਅਲਪੱਗ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਜਣੇ ਖਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦ ਦੀਆਂ ਅਲਾਹੁਣੀਆਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਤਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਜਮਾਇਤ ਨੂੰ, ਕੋਝੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ "ਮੁਰਦਾ ਬਾਦ" ਦੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਜਮਾਇਤ ਗੋਰਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਆਟੋ ਕਰੇਸੀ (ਇਕ-ਪੁਰਖਾ ਰਾਜ) ਨੂੰ "ਮੁਰਦਾ ਬਾਦ" ਦੀਆਂ ਸਲਵਾਤਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ

ਇਕੈ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਢੌਆ ਨਵਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ ਢੋਇ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁੰਟ, ਚੌਦਾਂ ਭਵਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਰਿਆ, ਉਭਾਰਿਆ, ਉਧਾਰਿਆ। ਇਸ ਡਿਸਕਵਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਪਤ ਪਰਗਟ ਦੀਪਾਂ, ਲੋਆਂ, ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਮਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਇਆ, ਨਾਮ ਦਾ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੈਸਾਨੀ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ।ਸਰਬ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮਾਲਕ, ਸਭ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ।

ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੱਜਰੀ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ (ਗਵਰਨਮੈਂਟ) ਨੂੰ ਹੀ ਹੁਣ ਉਹੀ ਸਲਵਾਤਾਂ "ਕਾਂਗਰਸ ਮੁਰਦਾ ਬਾਦ" ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ, ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਐਸੀ ਫ਼ੈਲੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਛੂਤ ਦੇ ਰੋਗ ਵਾਂਗੂ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਵਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵਡੀਆਂ ਸ਼ੁਹਰਤ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਆਖ਼ਰ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਹਸਤੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓੜਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦ ਆਖਿਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭਾਖਿਆਂ, ਕਿਹੜੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦੀ ਮਿਹਰੰਮਤ ਦੇ ਸਦਜੀਵਨੀ ਟੌਰੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। "**ਦੁਨੀਆ ਨ ਸਾਲਾਹਿ ਜੋ ਮਰਿ ਵੰਞਸੀ॥ ਲੋਕਾ ਨ ਸਾਲਾਹਿ ਜੋ ਮਰਿ ਖਾਕੁ ਥੀਈ॥੧॥**" (**ਸੂਹੀ ਮ. ੩, ਅੰਗ : ੭੫੫**) ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਆ ਖੂਬ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ :-

ਸਵੈਯਾ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਭਗਵਾਨ
ਸੁ ਜਾਗਤ ਯਾ ਜਗ ਜਾ ਕੀ ਕਲਾ ਹੈ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਿਵ
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਜੁਗੀਆ ਹੈ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਸੁਰਾਸੁਰ ਗੰਧ੍ਰਬ
ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਹੈ॥
ਔਰ ਸੁਕਾਲ ਸਭੈ ਬਸ ਕਾਲ ਕੇ
ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਸਦਾ ਹੈ॥੯੪॥
(ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਅਧਿਆਇ ੧)

ਤਾਂਤੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ, "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਵਾਲਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੀ ਗਜਾਉਣ ਜੋਗ ਸੱਚਾ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭ ਕੱਚੇ ਅਤੇ ਕੱਚ-ਮਤੀਏ ਜੈਕਾਰੇ ਹਨ। "ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕੀ ਜੈ" ਜਾਂ "ਰਾਮ ਜੀ ਕੀ ਜੈ" ਵਾਲੇ ਜੈਕਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਜੈਕਾਰੇ ਕੁਝ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਮੁਖਵਾਕ :-

ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈ ਬਨਾਇ॥
ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਮੇਟਿ ਡਾਰੇ ਉਪਾਏ॥
ਮਹਾਦੀਨ ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਾਂਝ ਹੂਏ॥
ਸਮੈ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਅੰਤ ਮੂਏ॥੨੭॥
ਜਿਤੇ ਅਉਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਹੋਇ ਬੀਤੇ॥
ਤਿਤਿਓ ਕਾਲ ਜੀਤਾ ਨ ਤੇ ਕਾਲ ਜੀਤੇ॥
ਜਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੁਇ ਬਿਸਨ ਆਏ॥
ਤਿਤਿਓ ਕਾਲ ਖਾਪਿਓ ਨ ਤੇ ਕਾਲ ਘਾਏ॥੨੮॥
(ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਅਧਿਆਇ ੧)

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤਲੇ ਜਦ ਵਡੇ ਵਡੇ ਔਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਬਿਨਾਸਮਾਨ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਅਲਪੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਕੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰਖਦੇ ਹਨ? ਜਦ ਉਪਰ ਦਸੇ ਮਹਾਂ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਅਲਪੱਗ ਹਸਤੀ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਕਦ ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦ ਆਖਣਾ, ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਖਣਾ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ?

ਆਲਮਗੀਰ ਸਰਬੱਗਤਾ ਵਾਲਾ ਜੈਕਾਰਾ ਇਕੋ "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦਾ ਹੀ ਜੈਕਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਰਬ-ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰੀ ਵਿਆਪਕ ਸਰਬ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰੱਛਕ ਹੈ। "**ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥**" (**ਜਪੁਜੀ, ਸਲੋਕ : ੧**) ਵਾਲੀ ਅਮਰ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਤੇ ਹੀ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਕੇਵਲ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਮਈ' ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੀ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਤੇ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਜੋ ਇਸ ਅਜ਼ਲ ਅਬਦੀ ਸਦਾ ਅਮਰ ਜੈਕਾਰੇ ਨੂੰ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਫ਼ਿਰਕੂ ਹਨ। ਟੋਭੇ ਦੇ ਡੱਡੂ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਨਿਰਾ ਅਲਪੱਗ ਫ਼ਿਰਕੂਆਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਘੜ ਲਿਆ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਘੜ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਫ਼ਿਰਕੂ ਜੈਕਾਰੇ ਤਾਂ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਰਬੱਗ ਅਤੇ ਆਲਮਗੀਰ ਜੈਕਾਰੇ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਭੀ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਦਾ ਅਟੱਲ, ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਕਹਿਣ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਚਿਤ-ਪਰਚਾਵੇ ਹੀ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਉਤੇ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜਾਮਾ ਧਾਰ ਕੇ "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਦੀ ਪੂਛ ਫੜੀ ਫ਼ਿਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਰ-ਅਸਲ ਬਹੁ-ਰੂਪੀਏ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪ੍ਰਸਤ, ਜੈ ਹਿੰਦ ਦੀ ਧਰਤੀ-ਪ੍ਰਸਤ, ਹਿੰਦ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਜ ਘੜੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਬੁੱਤ-ਪ੍ਰਸਤ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸੱਚੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸਿੱਖ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦੇ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦੇ ਅਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਭਰੇ "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ, ਗੁੰਜਾਰ ਅਤੇ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਗੁਮਰੁਠ ਹੋ ਚੁਕੇ ਕਚ-ਘਰੜ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੇ। "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਕਚ-ਘਰੜੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਕਾਢ ਹੈ। "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਉਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਏਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਓੜਕ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲਕੀਰ ਵਾਲੀ ਹਕੀਕਤ ਜਾਣੋ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਜੈ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੀ ਨਵ "ਜੈ ਹਿੰਦੀਆਂ" ਨੇ, ਏਹਨਾਂ ਫ਼ੋਕੇ ਹੋਕਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ "ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦੀਆਂ" ਨੇ, ਏਹਨਾਂ ਪੰਥ ਮੁਨਹਰਫ਼ 'ਦੋਇਮ-ਪੰਥੀਆਂ' ਨੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਇਮ ਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਹੀ ਅੱਵਲ ਪੰਥ ਉਤੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿਣ!! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਮੁਖੀ ਸੰਸਥਾ ਉਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਦਾ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਕੀ ਹੋ ਜਾਣ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੋਕੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣਤਾ ਦੇ ਮੁਖੀ-ਪਣ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਉਗੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਘੇ ਹੋਏ "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਣਹਾਰੇ "ਜੈ ਹਿੰਦ" ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਸ ਕਸ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਪਾ ਕੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰ

ਜਦ ਵਡੇ ਵਡੇ ਔਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਬਿਨਾਸਮਾਨ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਅਲਪੱਗ ਜੈਕਾਰੇ ਕੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰਖਦੇ ਹਨ? ਜਦ ਉਪਰ ਦਸੇ ਮਹਾਂ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਅਲਪੱਗ ਹਸਤੀ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਕਦ ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਦ ਆਖਣਾ, ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਖਣਾ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ?

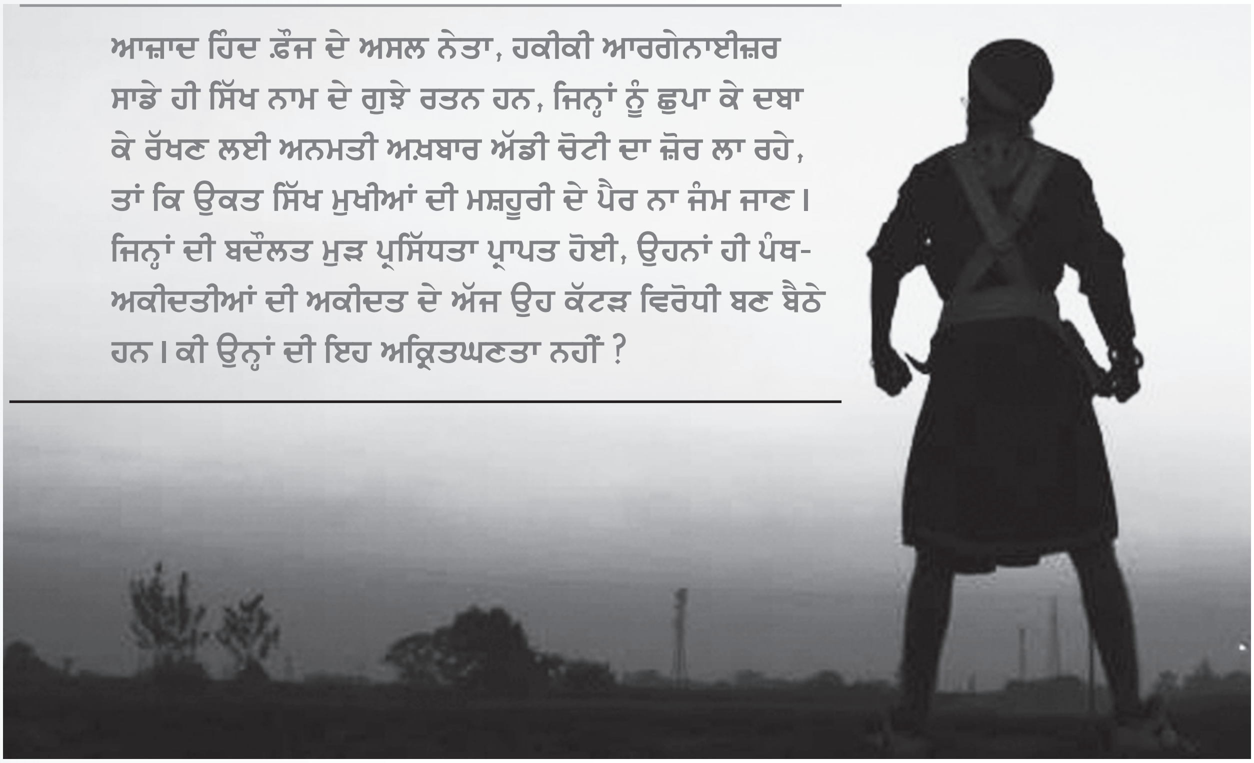

ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਅਸਲ ਨੇਤਾ, ਹਕੀਕੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਸਾਡੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਝੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਨਮਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਕਤ ਸਿੱਖ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਜੰਮ ਜਾਣ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪੰਥ-ਅਕੀਦਤੀਆਂ ਦੀ ਅਕੀਦਤ ਦੇ ਅੱਜ ਉਹ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਨਹੀਂ ?

ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਘੇ ਹੋਣ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਥਕ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਹਮੈਤ ਦੇ ਤੁਫ਼ੈਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹੈਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਮੁਢ ਤੋਂ ਅਕੀਦਤ ਜਮਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ-ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਛਦਾ। ਜੈ-ਹਿੰਦੀਆਂ, ਹਾਂ ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਏਸ ਕਰਕੇ ਧਲੀ (ਠੁਕ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਝਣ ਦਿਤੀ ਕਿ ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਨਾਉਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਏਸੇ ਬੁਗ਼ਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ-ਮੰਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਕਹਿਵਤੀ (So Called) ਕੌਮ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੇ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਪਛਾੜ ਛਡਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸਿੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਉਠਾਈ ਅਤੇ ਬੜੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਉਠਾਈ। ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਅਸਲ ਨੇਤਾ, ਹਕੀਕੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਸਾਡੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਝੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਨਮਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਕਤ ਸਿੱਖ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਜੰਮ ਜਾਣ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪੰਥ-ਅਕੀਦਤੀਆਂ ਦੀ ਅਕੀਦਤ ਦੇ ਅੱਜ ਉਹ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਨਹੀਂ ? ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਨੀ ਇਸ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਦੀ ਲੀਕ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸਜ ਜਾਣ, ਗੁਰੂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਸਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨਕੂਲੀ ਹੋ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੜਕੀਲੇ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਲੈਕਚਰ ਕੀ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ਼ ਅੱਲੜ੍ਹ ਸਿੱਖ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਨਵ ਫ਼ੈਸ਼ਨੀ ਸਿੱਖ ਯੁਵਕਾਂ ਨੂੰ ਫੁਸਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੌਆਮਜ਼ ਸਿੱਖ ਜੈਂਟਰੀ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜੇ ਵੇਲਾ ਹੈ ਸੁਮੱਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਅਕੀਦਤ ਦੇ ਹਾਮੀ ਬਣਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਰਹਿਮਤ ਨਾਜ਼ਲ ਕਰਨਗੇ। ਅਸਾਡੇ 'ਦੋਇਮ ਪੰਥੀਆਂ' ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਨਾਦਰ ਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਨੀ 'ਦੋਇਮ ਪੰਥਕੀ' ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਵਹਿਦਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਵਲ ਪੰਥੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੱਚੀ ਅਕੀਦਤ ਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਨੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁੜ ਸਚਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਸਜ ਜਾਣ। ਇਉਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਗੜ ਪੰਥੀਏ ਜੇ ਸੁਧਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੁਧਰ ਕੇ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫ਼ੇਰ ਕੀਹਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਭੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੁਬੈਲਤਾ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਨਿਰੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਜਾਣ। ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਡਾਹ ਕੇ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ।

ਦੋਇਮ ਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਭੇਤੀ ਨਿਜ ਗਰੁਪੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਵਲ ਪੰਥੀ ਸਦਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਅੱਵਲ-ਤਰੀਨ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਮਿਟਾਇ ਕੈ, ਟੋਏ ਟਿਬੇ ਲਾਹਿ ਕੇ, ਆਪਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਸਿਧੇ ਪੱਧਰੇ ਹੋ ਜਾਣ, ਦੁਰੰਗੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਰੰਗੇ ਹੋ ਜਾਣ, ਆਪਨੇ ਭੁੱਲੜ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਜਾਣ। ਇਉਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਉਮੈ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਾਮ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਣ। ਆਪੋ ਆਪਨੇ ਇਸ ਬਿਧ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਆਪਨੀ ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਕਰ ਲਈਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਬਣ ਜਾਈਏ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਉਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੋਣ ?

-ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਪੱਖੋਂ ਸਦੀਵਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੋਮੇ ਇਕ ਵਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੋਰ ਮੱਲ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਹੋਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ 'ਚ ਵਿਗਾੜ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਧਰਮ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਸਰੋਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਨੰਤ ਇਕ ਸਤਾ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਥ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਪਰਮ ਸਤਿ ਇਕ ਦੀ ਅਗੋਚਰਤਾ ਤੇ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਾਹਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਲੋਕਾਈ ਤੱਕ ਪਿਲਾਉਣ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ 'ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੁਗਤਿ' ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਦੈਵੀ ਅਮਲ ਨਾਲ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਨ-ਦੁਨੀ, ਹਲਤ-ਪਲਤ, ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਉਪਰੰਤ ਕਈ ਜੁਗਤਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਆਰੰਭ ਹੋਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਾਧਨ ਬਣੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਤੱਤ ਵਸਤੂ, 'ਨਾਮ' ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲੀ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਾਰਨ ਹੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੇ ਕਾਲ ਅਧੀਨ ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਅਸੰਭਵਤਾ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਘਾਟਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ। ਸਿੱਖੀ ਵਾਲੇ 'ਨਾਮ' ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਥ ਵਿਚ 'ਸੁਰਤਿ, ਮਤਿ, ਮਨਿ ਤੇ ਬੁਧਿ' ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੀ ਆਤਮਕ ਵਿਗਾਸ ਲੱਛਣ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸਰੋਤ 'ਨਾਮ' ਹੈ। ਇਕ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿਗਾਸੀ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਾਸ ਅਖ਼ੀਰ **"ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੂੰਗੈ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥੪॥੭॥੫੧॥" (ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਕਬੀਰ ਜੀ**, ਅੰਗ: ੩੩੪) ਵਾਲੇ ਰਹੱਸਪੂਰਨ ਸੰਕੇਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਸੁਰਤਿ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ ਜਿਹੇ ਵਿਗਾਸੀ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਣ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਇਕਾਂ 'ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਨਾ ਪੈਣੀ, ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਦੇ ਮੁਹਾਣ ਹਨ। 'ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ' ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਨਫ਼ੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਭਾਵੇਂ ਪੰਥਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਪਰ 'ਗੱਲ ਸਹੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਪਹੇ ਦੀ ਹੈ' ਦੇ ਅਖੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਪਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੀਅ ਜਾਨੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਤਕਨੀਕੀ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿੱਤ ਠਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਫ਼ਿਲਮੀਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੁ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਲਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਫ਼ਿਲਮਾਂ, ਨਾਟਕਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਿਆ.ਗ ਅਤੇ 'ਊੜੇ ਤੇ ਜੂੜੇ' ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲ਼ਾ, ਨਿੱਤਨੇਮ, ਸਤਿਸੰਗਤ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਹਨ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਵਿਚ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਧਰਮ ਕਾਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਸੋਮਾ ਹੈ।

ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਰਤ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਤਰਕਹੀਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੂਹ ਲਈ ਅਤਿ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਣੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ‘‘**ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ॥੧॥**’’ (**ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮ: ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੪, ਅੰਗ: ੫੭੭**) ਕਿ ਉਹ ਅੱਖੀਆਂ ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੰਤ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਵਿਗਾਸ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਸੋ, ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਅਨੁਭਵ (ਰਹੱਸ) ਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ (ਫ਼ਿਲਮ, ਨਾਟਕ) ਰਾਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਸੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਮ ਵਿਸ਼ਾ ਇਸ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ‘ਨਾਮ’ ਦੇ ਸੁਣਨ, ਮੰਨਣ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਝਲਕ ਸ਼ੁੱਭ ਅਮਲਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਵੈ-ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ’ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੜੀ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਧਰਮ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਤਰੀਕਾਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਬਿਓਰਾ ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਧਿਆਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਪਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਪਵਿੱਤਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਿਮਰਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਧਿਆਨ ਰੂਪ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਰੂਹਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਵੇ? ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸਤਿ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਪਰਦੇ ’ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਅਤਿ ਨਖਿੱਧ ਰੁਝਾਨ ਹੈ। ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਲਪਿਤ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁਕਵਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀ। ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਸਵੀਰ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਕ ਦਮ ਮੂੰਹ ਘੁਮਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਜੋ ਸੰਕੇਤ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਚਿਤਰਕਲਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਛਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਛਵੀ’ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਹਿੱਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਪਹੁੰਚ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਤੇ ਨਾਟਕ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ’ਚ ਹੋਣ, ਸਿਨੇਮਾਕਾਰੀ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਸਲੀ ਜਾਂ ਨਕਲੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪੱਖੋਂ ਸਿਨੇਮਾਕਾਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ (ਬਿਜ਼ਨਸ) ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਸੰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਮਾਈ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਰੂਹ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ/ਉੱਤਮ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਉਕਾਈਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਪਹੁੰਚ ਜਾਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਰੋਕਾਰ ਪਰਦੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਰੂਹਾਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮਾਉਣ ’ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਪਰਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਪਰਦੇ ’ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਆਰ ਦੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੜਾਈ-ਭਿੜਾਈ ਤੱਕ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਮਨੋ-ਭਾਵਨਾਵਾਂ (Emotions) ਨੂੰ ਨਰਮ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਦੇ ਉੱਪਰ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤਿ ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਉਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਛੱਡ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਖਮ ਮਾਨਸਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਉੱਪਰ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਜੇ ਪਰਦਾ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਵਲ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਉੱਪਰ ਵੇਖਣ ਜਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਅਪਵਿੱਤਰ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਧਰਮ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਜੋਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਦੈਵੀ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਵੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਮੌਲਿਕ ਕਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਤਰਜੀਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ‘ਉਜੜੇ ਤੇ ਜੁੜੇ’ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲ਼ਾ, ਨਿੱਤਨੇਮ, ਸਤਿਸੰਗਤ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਹਨ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਵਿਚ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਧਰਮ ਕਾਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਸੋ, ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰੀਏ ਨਾ ਕਿ ਪਰਦੇ ’ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈਏ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ

ਡਾਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਜੋ ਧਰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੀ ਰਹੁ-ਰੀਤਿ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਤੇ, ਸਿੱਖੀ ਗੁਰੂ-ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਕਰਮੁ ਏਹੁ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਣਾ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੮, ਪਉੜੀ : ੧੦)

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਬੋਲ-ਬਾਲ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਧਰਮ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਛਿਆਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਕਰਤਾਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਉਂ ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਖਟੁ ਦਰਸਨੁ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ॥੧॥
ਗੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਹੋਇ॥ ਸਾਚਾ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੋਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ (॥੪॥੧॥੪੦॥)
(ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਨਾ : ੩੬੦)

ਐਸੇ "ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹ" ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰਗ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਹੋਦਰ ਭਾਈ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਤੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ ਜੋ ਸਭਸੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ॥੧੦॥ (॥੨੪॥੧॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩, ਪੰਨਾ : ੭੨)

ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਫਿਰਣੇ ਤੇ ਜੋਧ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼- "ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਪਾਸੋਂ ਸੇਵਾ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਹੋਇ ਆਵੈ ਸੋ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉਠ ਕੇ ਅਸਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਯਾਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੁਾਮੀ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੇਵਕ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾਇਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨਾ।" (ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਟੀਕਾ ੧੪ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦਾ)

ਇਥੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਆਦਿ ਜਹੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਭ੍ਰਾਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਏਹੋ ਜਹੇ ਹੀ ਲੱਛਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਏ ਸਨ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ-"ਮਨ ਨੀਵਾਂ, ਸੇਵਾ ਟਹਲ, ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਸੰਗ, ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਮਝ (ਗਯਾਨ), ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਕੋ ਝੂਠ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋ ਸੱਤਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸਿਖ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੋ ਜਾਣਨਾ।" (ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਟੀਕਾ ੩੧ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦਾ)

> ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਹੋਦਰ ਭਾਈ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਤੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਆਦਿ ਜਹੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਭ੍ਰਾਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਏਹੋ ਜਹੇ ਹੀ ਲੱਛਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਏ ਸਨ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ-"ਮਨ ਨੀਵਾਂ, ਸੇਵਾ ਟਹਲ, ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਸੰਗ, ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਮਝ (ਗਯਾਨ), ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਕੋ ਝੂਠ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋ ਸੱਤਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸਿਖ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੋ ਜਾਣਨਾ।"

ਭਾਈ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਸਵਿਸਥਾਰ ਚਿਤ੍ਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਕੀ॥ ਚਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ॥ ਫਲ ਸੰਗਤਿ ਕਾ॥ ਬੀਜ ਕਰਮਾਂ ਕਾ॥
ਬੀਚਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾ॥ ਕਿਰਤ ਧਰਮ ਕੀ॥ ਹਥਿਆਰ ਜਤ ਕਾ॥ ਵਾਕ ਸਤ ਕਾ॥
ਭਾਗ ਪੂਰਬ ਕਾ॥ ਜਸ ਦੇਗ ਕਾ॥ ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ॥ ਦੂਜਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀ॥
ਸਾਖ ਪੁੰਨ ਕੀ॥ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਸਿਖੀ ਕੀ॥ ਸੋਭਾ ਸੇਵਾ ਕੀ॥ ਸ਼ੀਰੀਂ ਬਚਨ ਕੀ॥
ਲਾਜ ਨੈਣ ਕੀ॥ ਹਯਾ ਅਖੀਂ ਕੀ॥ ਘੁੰਡ ਪਰਜਾਰਿ ਕਾ॥ ਗ੍ਰਹਸਤ ਭਲੀ ਨਾਰਿ ਕਾ॥
ਰਹਿਣਾ ਹਜੂਰੀ ਕਾ॥ ਮੰਨਣਾ ਕੁਲ ਕਾ॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ॥ ਸੇਵਕੀ ਸਿਖ ਕੀ॥
ਆਗਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ॥ ਦੀਦਾਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਕਾ॥ ਜਾਗਣਾ ਹਰਿਜਸ ਕਾ॥ ਇਸਨਾਨ ਕੇਸਾਂ ਕਾ॥ ਤਿਆਗਣਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਾ॥ ਵਰਤਣ ਸੁਚੇਤੀ ਕੀ॥ ਬੋਲਣਾ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਾ॥ ਰਹਿਤ ਰਿਦੈ ਕੀ॥ ਬਿਬੇਕ ਮੰਨਣ ਕਾ॥ ਸੇਵਾ ਸਿਖ ਕੀ॥ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ॥ ਪ੍ਰੀਤ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਕੀ॥ ਟਹਿਲ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੀ॥ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੌਕ ਕਾ॥ ਗਾਵਣਾ ਕੰਠ ਕਾ॥ ਜੀਤਣਾ ਮਨ ਕਾ॥ ਸਿਰਦਾਰੀ ਟਹਿਲ ਕੀ॥ ਭਾਉ ਅੰਦਰ ਕਾ॥ ਵੰਡ ਖਾਣਾ ਹੋਂਦੇ ਦਾ॥ ਚਿਤਵਣੀ ਭਲਿਆਈ ਦੀ॥ ਮਾਰਨਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ॥ ਵਰਤਣ ਜੁਗਤਿ ਦੀ॥ ਅਮਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ॥ ਜੁੱਧ ਜੁਟੇ ਕਾ॥ ਬਲ ਸ਼ਬਦ ਕਾ॥ ਵਾਧਾ ਧਰਮ ਕਾ॥ ਨਾਤਾ ਸਿਖੀ ਕਾ॥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭਜਨ ਕੀ॥

ਏਡੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਨਿੱਤਰ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ :

੧ ਸਿੱਖੀ : ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਵੀ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਰਿਦੇ ਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਭਾਉ ਦੀ, ਮੰਨਣ ਦੇ ਬਿਬੇਕ ਦੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਚੇਤੀ ਦੀ

ਵਰਤਣ, ਪੁੰਨ ਦੀ ਸਾਖ, ਸਤ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠਤ ਤੇ ਭਲਿਆਈ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਉਮਲ੍ਹਦੀ ਹੈ।

੨ ਪੂਜਾ : ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ, ਜੋ ਉਸੇ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਰਲਵੀਂ ਪੂਜਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਵੀਚਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚਰਚਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜੂਝਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦੀ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੩. ਉਪਜੀਵਕਾ : ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਰਾਹੀਂ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਮਲ ਨਾ ਰੱਖਣਾ। ਘਾਲ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ, ਤੇ ਦੇਗ ਦਾ ਜੱਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ। ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਦੇ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਲੱਜਾਣਾ। ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੋਭਾ ਤੇ ਟਹਿਲ ਦੀ ਸਿਰਦਾਰੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨੀ।

੪. ਨਾਤਾ : ਸਿੱਖੀ ਦਾ। ਗ੍ਰਹਸਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ, ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ। ਗੁਰ-ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਿਆਰ ਵਧਾਉਣਾ। ਖ਼ਾਲਸੇ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।

ਐਸੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰਨੀ-ਏਹੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ :

ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥੨॥

(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ : ੪੬੫)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ :

ਧੰਧੇ ਕੀ, ਇਕ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ। ਹਿਰਸੀ ਤ੍ਰੈ, ਸਿਦਕੀ ਅਵਰੇਖੀ। ਪੰਚਮ ਅਹੈ ਭਾਵ ਕੀ ਭਲੇ।...

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੩, ਅੰਸੂ ੩੪)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

੧. ਧੰਧੇ ਦੀ : ਇਮ ਜਿਮ, ਨਿਗੁਰੀ, ਮਤਲਬ ਦੀ।

੨. ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੀ : ਭੇਡ ਚਾਲ ਦੀ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਰਿਚੈ ਬਿਨਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ, ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਕਰਨ ਉਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਣਾ।

੩. ਹਿਰਸੀ : ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਖਚਿਤ, ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵਿਹੀਨ।

੪. ਸਿਦਕੀ : ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੀ, ਸੰਕਟ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

੫. ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ : ਹਰ ਵੇਲੇ ਲਿਵ-ਤਾਰ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਸੁਰਤਿ ਵਾਲੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਵਾਲੀ। ਗੁਰ-ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਵਾਲੀ।

ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜਿਸ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ- ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ-ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ। ਐਸੀ ਉੱਚਤਮ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਾਨ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਕਠਿਨ ਘਾਲਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਉਪਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :

ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਜਾਣਾ ॥...॥੧੪॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਨੰਦੁ, ਪੰਨਾ : ੯੧੮)

ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ ॥

ਓਥੈ ਟਿਕੈ ਨ ਭੁਣਹਣਾ ਚਲਿ ਨ ਸਕੈ ਉਪਰਿ ਕੀੜੀ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ : ੧੧, ਪਉੜੀ :੫)

ਇਸ ਖੰਡੇਧਾਰ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਮਾਨ, ਮੋਹ, ਮੇਰ ਤੇਰ, ਸਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ -

ਮਾਨ ਮੋਹ ਮੇਰ ਤੇਰ ਬਿਬਰਜਿਤ ਏਹੁ ਮਾਰਗੁ ਖੰਡੇਧਾਰ ॥੩॥(॥੪॥੧॥੩੧॥)

(ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪, ਪੰਨਾ : ੫੩੪)

ਇਥੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ :

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਚਲੇ ਭਾਈਅੜੇ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ਜੀਉ ॥

ਤਿਆਗੇਂ ਮਨ ਕੀ ਮਤੜੀ ਵਿਸਾਰੇਂ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਜੀਉ ॥...॥੩॥

(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ : ੭੬੩)

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਰਜ਼-ਗੁਜ਼ਾਰੀ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖ਼ਸ਼ੋ।" ਗੁਰਦੇਵ ਬੋਲੇ, "ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੀਜ ਫ੍ਰਫੁਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਟਾਹਣ ਹੈ। ਉਦਮ ਨਾਲ, ਉਮਾਹ, ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਲੋ ਨੇ ਕੀਤੀ।

(ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ : "ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗੁਰ ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ। ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ।"

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ : "ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ।" ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਲੋ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

"ਇਹ ਗੁਰਸਿਖੀ ਕਾ ਕੋਤਵਾਲ। ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਕੀ ਕਰੇ ਸੰਭਾਲ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ))

ਪੱਤਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੈ- ਇਸ ਦੀ ਘਣ-ਪਤਰੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਠੰਢਕ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ- ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰਲਾ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਮਹਿਕਦਾ ਹੈ। ਫਲ, ਦੇਹ ਵਿਚ ਵਿਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।"

ਪੂਰਾ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਣਾ ਕਿਤਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਆਪ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਕਿਤਨੇ ਹਨ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਸਾਢੇ ਚਾਰ!" ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚਹੁੰਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲੇ, "ਇਹ ਚਾਰ ਤੇ ਅੱਧਾ-ਅਧੂਰਾ ਮੈਂ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਯਤਨ-ਸ਼ੀਲ ਹਾਂ।"

ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਲੌਕਾਰ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ : ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਆਪ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਉਮਰ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਅੱਗੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਬੂਲੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਛੂੰਹ ਕੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਜੀ ਕਰਦਾ ਏ ਗੁਰਿਆਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਈਏ।" ਤਦ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਬੋਲੇ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਤਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਭਦੀ ਹੈ।"

ਮੋ ਕਉ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ਗੁਰਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹਾਵੈ ॥

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਚਰਨਨ ਗਿਰ ਪਇਆ ॥ ਮੋਹੁ ਸਿਖ ਰਖਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਮਇਆ ॥

ਸਿੱਖੀ ਆਪਣੇ ਆਪ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ■■

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕਤਾ, ਸਮਾਜਕਤਾ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਕੰਗਾਲੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸੀ। ਹਨੇਰਗਰਦੀ ਦਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਬਾਬਰ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਚਰਮ-ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਲਤੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਦਿਸੀ ਤਾਂ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾਉਣ ਲਈ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜੇ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਪਾਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹੇ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਈ ਜਗਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਖੇਮੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ੧੪੫੨ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਐਮਨਾਬਾਦ/ ਸੈਦਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰੀ ਰੱਜੋ ਸਮੇਤ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਲੁਹਾਰਾ-ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ-ਜੋਖੇ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਭਾਈ ਲਾਲੋ' ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਰਬਾਬ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਨੇੜਿਓਂ-ਦੂਰੋਂ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਖੱਤਰੀ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ 'ਦੁੱਧ' ਸਮਾਨ ਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ 'ਰੱਤ' ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾੜ-ਫੂਕ ਅਤੇ ਕਤਲ-ਓ-ਗਾਰਦ ਕੀਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਪੀਸਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਰ ਦਹਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਕੇ ਸਭ ਕੈਦਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ:

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥੧॥(॥੨॥੩॥੫॥)(ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੭੨੨)

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ ਪਰ ਕੋਈ ਆਰਾਮ ਨਾ ਆਇਆ। ਸਭ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਪਰ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਓ। ਅਖ਼ੀਰ 'ਤੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਕਰਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਗਏ। ਹਾਕਮ ਨੇ ਬੜੇ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣ। ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਭਾਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਬਰ ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਪਰਜਾ ਪਾਸੋਂ ਕਰ (ਟੈਕਸ) ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਕਮ ਤੇ ਹਾਕਮ ਦੀ ਬੇਗਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲਿਆਉਣ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਲਿਆਂਦੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੇਖਣ-ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਗਏ।

ਹੁਣ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਇੰਨਾ ਆਉਣ-ਜਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਘਰ ਛੋਟਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹਾਕਮ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਘਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਚ ਖੂਹੀ ਲਗਵਾਈ ਗਈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਲਈ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਰੱਜੋ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਬੀਬੀ ਦਾ ਅੱਗੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਮੋਹਾਲੀ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ। ਜੋ ਜੰਮਿਆ ਸੋ ਮਰਸੀ, ਜੋ ਘੜਿਆ ਸੋ ਭੱਜਸੀ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘਰ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਕਿ ੧੯੮੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਰਮਿੰਘਮ (ਇੰਗਲੈਂਡ) ਤੋਂ ਇਕ ਜਥਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਆਇਆ। ਇਹ ਜਥਾ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵੀ ਗਿਆ। ਇਸ ਜਥੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਫ਼ਿਲਮ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈ।

ਤੁਰੰਤ ਘਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਰਕੇ, ਪੈਸਾ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਦੀ ਨਵੀਂ-ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਖੂਹੀ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਉਸੇ ਦਿੱਖ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਚੌਧਰੀ ਮਹਿਮੂਦ ਅਨਵਰ ਕੰਬੋਜ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖ਼ੀਰ ਤੱਕ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਜੰਗ

ਭਾਈ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੜਿਆ ਗਿਆ ਯੁੱਧ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਯੁੱਧ-ਨੀਤਕ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਕਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ੧੪ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫ਼ਤਹਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਫ਼ੌਜੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਹੌਂਸਲਾ, ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਘੜ੍ਹੀ ਗਈ ਇਕ ਚੰਗੀ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਵੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਤੇ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਾਮਰਾਜ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰਕੇ ਅਪਣੇ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ੧੪ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਚਾਲੀ ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਮੁਗ਼ਲਾਨੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫ਼ਤਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤਾਕਤ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ, ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਹੋਣਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ, ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਹੀ ਚੋਣ ਤੇ ਪੂਰੀ ਜੰਗੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ 'ਤੇ ੨੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲੜੀ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੁਕਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਸੋਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਸੇਬਾ ਛੱਡ ਕੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੁੱਧ ਲੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਥਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਕਪੂਰੇ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਪੂਰੇ ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮਾਰ, ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਦੁਰਗ ਬੀਚਾਰਾ।
ਜੇ ਕਰ ਦੇਹਿ ਕਪੂਰਾ ਕੋਟ।
ਲਾਖਹੁ ਤੁਰਕਹ ਤਹਿ ਗਹਿ ਓਟ।

ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਭੈਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਆਦਮੀ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਭੇਤੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਨੇ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ (ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਖਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਏਕ ਤਾਲ ਖਿਦਰਾਣਾ। ਅਲਪ ਨੀਰ ਤਿਤ ਕੋ ਹਮਜਾਣਾ।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਨ ਪਾਣੀ। ਤਹਾਂ ਲੇ ਚਲੋ ਹੋਇ ਅਗਵਾਨੀ।

ਆਖ਼ਰ ਰਾਮੇਆਣਾ, ਮੱਲਣ, ਰੁਪੇਆਣੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਢਾਬ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਲਬਾਲਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਰਸਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਦੀ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਅੰਦਰ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਢਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਇਰ ਏਕ ਅਪਾਰ ਸਰ, ਸੁਭਰ ਭਰਿਓ ਤਹਿ ਨੀਰ।
ਤਿਹ ਥਾਂ ਕੀਨੀ ਛਾਵਨੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗਹੀਰ।

ਭਾਵ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਛਾਉਣੀ ਪਾਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਤੱਕੀਆਂ ਤੇ ਯੁੱਧ-ਨੀਤੀ ਘੜੀ। ਜਿਵੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਾ। ਉਧਰ ਮਾਝੇ ਵਲੋਂ ਆਏ ਉਹ ੪੦ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਢਾਬ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨੀਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸੰਘਣੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦਿਆਂ ਆ ਰਹੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕੀਤੀ। ਝਾੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬਸਤਰ ਆਦਿਕ ਪਾ ਕੇ ਤੰਬੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਥੇ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਢਾਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਇਕ ਉੱਚੀ ਟਿੱਬੀ ਉੱਤੇ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਥੇ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਦਿੱਬ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਰਤਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ 'ਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਫ਼ਤਹਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀਰਾਨ ਤੇ ਕਰੀਰ ਆਦਿ ਝਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਲੁਕੀ ਇਸ ਢਾਬ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਕਦੇ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ, ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇੱਛਾ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾ-ਸਿਰਫ਼ ਬੇਦਾਵਾ ਹੀ ਪਾੜ੍ਹਿਆ ਬਲਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ।

ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਝੇ ਦੇ ੪੦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ੪੦ ਮੁਕਤੇ ਆਖ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਆਹੂ ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ।

ਅੱਜ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ▪▪

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ

ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ

੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲੜੀਵਾਰ ੧੦੧ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ੨੨ ਮਈ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ੨੨ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ੨੩ਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਸੀ। ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ੧੫ ਕੁ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਤਾਕੀਆਂ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭੰਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਈ। ਡੀ. ਸੀ. ਮਿਸਟਰ ਆਰ. ਕੇ. ਚੰਡੇਲ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਗਿਆਰਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘਾਂ ਸਹਿਤ ਸਖ਼ਤ ਫੱਟੜ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ 'ਤੇ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ।

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤਰਨਾ ਦਲ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁਖੀ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ ੧੦੧ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਰੱਖਣ ਲਈ ੨੨ ਮਈ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ ਸਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਰਮੌਰ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ੪੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ 'ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੫੦੦ ਸਿੱਖ ਯੋਧਿਆਂ ਸਹਿਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਹਨ ਵਿਖੇ ੧੭ ਵੈਸਾਖ ੧੭੪੨ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਮੁਬਾਰਕ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਨਾਹਨ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੇ। 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਮਣੀਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਇਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਪਸੰਦ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮੱਘਰ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ੧੫ ਨਵੰਬਰ, ੧੬੮੫ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਚੰਦ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ, ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਇਤਿਆਦਿ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਮੁਬਾਰਕ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਪਾਂਵ ਟਿਕਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਇ।
ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਤਿਸ ਪਾਂਵਟਾ ਸਭਿ ਦੇਸਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਦਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗੌਰਵਮਈ, ਮਹਾਨ ਅਦੁੱਤੀ ਅਤੇ ਲਹੂ-ਭਿੱਜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਮੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਤਥਾ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ

ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਕਵੀ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਵੀ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਅਤਿਘਣਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

‘ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ’ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ’ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਬੇਟੇ ਭਾਈ ਸੁਖ ਭਾਨ ਦੇ ਪੜਪੋਤੇ ਭਾਈ ਜੱਸ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਦਾ ਨੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਜੈਤੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭਾਈ ਖਜਾਨ ਸਿੰਘ ਰਿਆੜ ਪੱਟੀ ਪਰਗਣਾ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰੀ ’ਤੇ ਭੰਗਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ੧੮ ਸਤੰਬਰ ੧੬੮੮ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਬਾਈਧਾਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਫ਼ਤਹਿ ਹੋਈ। ਰਾਜ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਜੀਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਭਯੋ ਆਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਸਬਨ ਗਾਏ।
ਧੰਨਿ ਹੋ ਧੰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ਤੁਮਰੋ ਲੀਓ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਜੀਤ ਡੰਕਾ ਬਜਾਏ।

ਇਸੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਢੌਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ (ਸਈਅਦ ਸ਼ਾਹ ਬਦਰ-ਉ-ਦੀਨ) ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕੰਘਾ ਕੇਸਾਂ ਸਹਿਤ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ, ਭਰਾ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ (ਮੁਰੀਦਾਂ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਜਦੋਂ ਭੰਗਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲ ਆਏ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਤੱਕ ੨੭੬ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਰਹੀ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਸਲ

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤਰਨਾ ਦਲ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲੇ ੧੯੫੧ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਪੁਰਖੀ ਅਤੇ ਮਹੰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਮਹੰਤ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਕਦਮ ਕਦਮ ’ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੂੰਗਰਨੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਸੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ, ਮਹੰਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸਨ।

ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਛਿਆਨਵੇਂ ਕਰੋੜੀ ਮੁਖੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਥ ਅਕਾਲੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਜੀਤਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਨਾ ਕੇ ਦਲ ਸਮੇਤ ੧੦ ਮਾਰਚ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਦੀ ਆਮਦ ਬਾਰੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਸਭ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ੨੪ ਚੇਤਰ, ੨੦੨੧ ਬਿਕਰਮੀ ਤਥਾ ੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲੜੀਵਾਰ ੧੦੧ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ੨੨ ਮਈ ੧੯੬੪ ਈਸਵੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ੨੨ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ੨੩ਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਸੀ। ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ੧੫ ਕੁ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਤਾਕੀਆਂ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭੰਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਈ। ਡੀ. ਸੀ. ਮਿਸਟਰ ਆਰ. ਕੇ. ਚੰਡੇਲ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ’ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਹੀ ਗਿਆਰਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘਾਂ ਸਹਿਤ ਸਖ਼ਤ ਫੱਟੜ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ ’ਤੇ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਚਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਖ਼ੂਨ ਹੀ ਖ਼ੂਨ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ, ਵਿਛਾਈਆਂ ਰੁਮਾਲੇ ਦਰੀਆਂ ਆਦਿ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥ-ਪੱਥ ਸਨ।

ਦੋ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਰੇ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਖ਼ੂਨੀ ਸਾਕੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ’ਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰੋਸ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਹੰਤ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤਰ ਜਕੜ ਵਿਚੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ-ਸਰੋਤ ਮਾਨਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ।▪▪

ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥

ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਹ ਦਿਨ ਕਦ ਆਵੇਗਾ? ...ਕਦੋਂ ਆਵੇਗਾ ਉਹ ਦਿਨ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਹੈ? ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸਮਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸੱਚ! ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਇਵੇਂ ਉਡੀਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਾਦੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ।

ਕਿਹੜੇ ਦਿਨ ਦੀ? ਕਿਹੜੇ ਪਲਾਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰ? ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ਼ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ? ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ, 'ਇਕ ਦਿਨ ਦੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਕਾਰਨ ਤਕਰਾਰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀਰ ਜੋ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ "ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ..." ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਵਿਛੜ ਚੋਟਾਂ ਖਾਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਵੀਰ ਜੋ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗਾ।

ਪਰ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਸਨ। ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂਘ ਸੀ। ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਸੀ, ਉਸ ਚੋਜੀ ਬਾਲਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ। ਸਮਾਂ ਅਟਕਿਆ, ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਇਆ, ਐਸੇ ਪਲ ਆਏ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਵੀਰ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਆਹਮੋ- ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਗਏ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਇਆ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਗਰ ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਵਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਇਕ ਐਸੀ ਗਲਵਕੜੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਮਿਲਣ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਤੋੜ ਨਿਭੇ ਤੇ ਜਾ ਵੱਸੇ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ।'

ਹਾਂ! ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਐਸੀ ਮਿਲਣੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣੇ-ਅਨਜਾਣੇ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਹਉਮੈ ਕਾਰਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਮਿਲਣੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਸਨ। ਪਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਣੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ?

ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ, ਕੀ ਇਹ ਵੀਰ ਫੋਕੀ ਹਉਮੈ ਸਦਕਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਮੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮੂਲ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮਨ ਖੱਟੇ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ? ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਹਿੱਤ ਕਈ-ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੂਫ਼ਾਨ-ਹਨੇਰੀਆਂ ਝੂਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਧਕੇਲ ਰਹੇ, ਜੋ ਬੜੇ ਚਤੁਰਾਈ ਭਰੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ? ਕੀ ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਉਹ ਰਸ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਕਦੇ "ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ..." ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਕੀ ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੈਕਟਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ? ਕੀ ਨਿਰਵੈਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਇਹ ਵੀਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਰਵੈਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ? ਕੀ ਪਰਾਈ ਤਾਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਗ਼ੁਲਿਸਤਾਨ "ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ..." ਵਾਲੀ ਸੁਗੰਧ ਮਹਿਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ "ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ" ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਗੜਾਲੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਬਚਾਏਗੀ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਣਗੇ?

ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਹ ਵੀਰ "**ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਰਿਦ ਧਾਰਿ, ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਮੋਹ ਅਪਮਾਨ॥... ॥੨॥੧੪॥੬੬॥**" (**ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਘਰੁ ੧੬ ਕੇ ੨ ਮ: ੪ ਸੁਧੰਗ, ਅੰਗ: ੩੬੯**) ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ "**ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ, ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ, ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ॥੨॥੧੪॥੬੬॥**" (**ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਘਰੁ ੧੬ ਕੇ ੨ ਮ: ੪ ਸੁਧੰਗ, ਅੰਗ: ੩੬੯**) ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ?

ਕੀ ਇਹ ਵੀਰ ਕੌੜੇ ਰੀਠਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤਿ ਕੌੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਦੀਵੀ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਤਿਆਗ਼ ਕੇ ਅਤਿ ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਅ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ "ਓਹੁ ਕਦੇ ਨ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ" ਵਾਲੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕਠੋਰ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮੋਮ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਥਰ ਸਾਹਿਬ ਲੇਹ-ਲਦਾਖ) ਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸੀਤਲ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਵਲ਼ੀ ਕੰਧਾਰੀ ਵਰਗੇ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ)।

ਪਿਤਾ ਜੀ! ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਉਣ ਹਿੱਤ ਗੱਡੀਆਂ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਵੀਰ ਹਉਮੈ ਤੇ ਲੋਭ ਦੀ ਝੂਠੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣ ਹਿੱਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ?

ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰਕੇ, ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ ਤੇ ਇਕੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਹੋ ਕੇ "ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ

ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਹ ਵੀਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਉਜਾਗਰਤਾ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਚਾਲੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਕੋ ਸਾਹੇ ਇੰਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਹਿਲਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਪੰਥ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਅੱਜ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਡੋਲਣ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲੈਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਹ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਿਆ ਕਿ, ਪੁੱਤਰ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਤੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਸੋ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਵੇਗਾ, ਓਨਾ ਮਹਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ, ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਵਾਉਣਗੇ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਤਾਂ ਜੋ ਗੌਰਵਮਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਣ।

ਹਾਂ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅਰਪਣ ਹਾਂ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ "ਬੋਲਿ ਸੁ ਧਰਮੀੜਿਆ ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਾਰੀ ਰਾਮ" ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਨ ਧਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾਂਗਾ।

ਗੁਰੂ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਮੰਨਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ (ਗੁਰੂ) ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ। ਕੀ ਅੱਜ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਦਈਏ।

ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੂੰਗੜਾ, ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥...॥੭॥ (॥੨੮॥੧॥੧੦॥) (ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਘਰੁ ੨, ਅੰਗ: ੧੧੬੫)

(ਇਹ ਲੇਖ ਸੰਨ ੧੯੯੮ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਪੰਥਕ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਵੀ ਪੂਰੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।)

ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗਨ ਛਤ੍ਰੀ

ਚੌਪਈ॥
ਨਾ ਹਮ ਚੂੜ੍ਹਾ ਨਾ ਘੁਮਿਆਰ॥
ਨਾ ਜੱਟ ਅਰ ਨਾਹੀ ਲੁਹਾਰ॥
ਨਾ ਤਰਖਾਣ ਨਾ ਹਮ ਖਤ੍ਰੀ॥
ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗਨ ਛਤ੍ਰੀ॥

ਜਾਤ ਗੋਤ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦੰਗਾ॥
ਦੰਗਾ ਇਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮੰਗਾ॥
ਖਾਲਸੋ ਹਮਰੋ ਬਡ ਧਰਮ॥
ਮਨ ਦੰਗੋ ਕਰਨੋ ਹਮਰੋ ਕਰਮ॥

ਮੂਰਖ ਜੋ ਗਰਬ ਜਾਤ ਕਾ ਕਰੈ॥
ਵਹਿ ਭੇਡੂ ਮੇ ਹੈਂ ਭੇਡਨ ਰਰੈ॥
ਜਾਤ ਅਰ ਪਾਤ ਗੁਰੂ ਹਮਰੋ ਮਿਟਾਈ॥
ਜਬ ਪਾਂਚੋ ਮਿਲ ਹਮ ਪਹੁਲ ਪਿਲਾਈ॥

ਸੀਧੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਹਮਰੋ ਕੂੰਡੇ ਮੂਛਹਿਰੇ॥
ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਹਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਪਹਿਰੇ॥
ਹਮ ਗੀਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ੇਰ ਬਨਾਇਓ॥
ਜੀਵਨੇ ਕੀ ਹੈ ਰਾਹੁ ਬਤਾਇਓ॥

ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਰ ਬੁੰਗੋ ਸਜਾਵੋਂ॥
ਅਸ਼ਟਭੁਜਾ ਸਹਿਤ ਚੱਕ੍ਰ ਟਿਕਾਵੋਂ॥
ਬਿਛੂਆ ਪੇਚ ਕਮਰਕੱਸੇ ਧਰਯੋ॥
ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਅਪਨੇ ਕੀ ਕਰਯੋ॥
ਦੋਹਰਾ॥
ਗੁੱਟ ਮਹਿ ਕੜ੍ਹਾ ਸਰਬ ਲੋਹ ਕੰਘਾ ਰਖੈਂ ਬੀਚ ਕੇਸ॥
ਹਿਰਦੇ ਰਜਿਓ ਨਾਮ ਮਹਿ ਬਾਹਰ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸ॥

-ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਕਵਿਤਾ : ਭਾਗ ਵੱਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇ...

ਭਾਗ ਵੱਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇ, ਗੁਰ ਸ਼ਰਣੀ ਆਇਆ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ, ਸਦ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ।
ਭਾਵਨ ਦੁਬਿਧਾ ਤਿਆਗ਼ ਕੇ, ਭਾਣਾ ਹੀ ਭਾਇਆ।
ਭਾਖ-ਸੁਭਾਖ, ਨ ਤੰਤ ਮੰਤ, ਨਾ ਛਿਕ ਮਨਾਇਆ।

ਈਂਘੈ ਊਂਘੈ ਜਾਣ ਤੋਂ, ਮਨ ਵਰਜ ਰਹਾਇਆ।
ਇਸ਼ਕ ਮੁਹੱਬਤ ਸਾਧ ਸੰਗ, ਵਿਉਹਾਰ ਬਣਾਇਆ।
ਈਰਖ ਮਦ, ਪਰਪੰਚ ਤਜ, ਜੀਵਨ ਸਫਲਾਇਆ।
ਈਥੋਂ ਵੱਧ ਮਿੱਠ ਬੋਲਣਾ, ਆਚਾਰ ਬਣਾਇਆ।

ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਜਨ ਜੌਹਰੀ, ਹਰਿ ਸਿਉਂ ਬਣ ਆਈ।
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੰਤਿਆਂ, ਸੁਖ ਅਉਧ ਬਿਤਾਈ।
"ਹਸਤ ਅਲੰਬਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ", ਇਉਂ ਬਿਨਉ ਅਲਾਈ।
ਹੱਥੀਂ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਹਰ ਬਾਬ ਸਹਾਈ।

"ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲ" ਜੀ, ਕਹਿ ਓਟ ਤਕਾਈ।
ਰਹਣੀ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਕਰ, ਗੁਰ ਰਹਤ ਨਿਭਾਈ।
ਰਸਨਾ ਅਨਰਸ ਸਾਦ ਤਜ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਿਸਾਈ।
ਰਸਿਕ ਰਸਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ, ਇਕ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ।

ਦੀਖਿਆ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ ਚੱਲ, ਪੰਚਨ ਤੋਂ ਪਾਈ।
ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ ਦੀਵਿਓਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ।
ਦੀਆ ਆਦਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ੀ ਸੋਚ ਵਿਚ, ਸਭ ਕਾਜ ਕਰਾਹੀ।

ਸਉਂਦੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਉਚਰੈ, ਉਠਨ ਬਿਧਿ ਸਾਈ।
ਸਚਾ ਵਣਜ ਵਣੰਜਿਆ, ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ।
ਸਖੇ ਸਹੋਦਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਸੱਚੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰ, ਸਦ ਰਹਿਆ ਆਘਾਈ।

ਸਿੰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ, ਕੂਕਰ ਵਤ ਨਾਹੀਂ।
ਸਿੰਘਨ ਸਿਉਂ ਕਰ ਲੈਨ ਦੇਣ, ਪੀਡੀ ਗੰਢ ਪਾਈ।
ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਆ ਗੁਰ ਰਹਤ ਦਾ, ਬਹੁ ਹਿੱਤ ਚਿੱਤ ਲਾਈ।
ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਚਲ ਬੈਸਣਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ।
ਘਰ ਮੰਦਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਘਣੀਂ, ਚਿੱਤ ਸੱਚਾ ਸਾਂਈਂ।
ਘਣੋ ਘਣੋ ਸਦ ਲੋਚਦਾ, ਰਖ ਆਸ ਇਲਾਹੀ।
ਘਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਮਾਹਰੋ, ਢਿਲਮੱਠ ਕਿਛ ਨਾਹੀ।
ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਏ ਸਰਬ ਸੁਖ, ਚਲ ਹੁਕਮ ਰਜ਼ਾਈ।

ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਕਹਿ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਈ।
ਜੀਅ ਦਾਨ 'ਮਤਵਾਲਿਆ', ਜਾਚਕ ਬਣ ਪਾਈ।
ਜੀਵਨ ਜੀਅ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਉਹ ਸਹਜ ਸੁਭਾਈ।
"ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਿਆ", ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਣਾਈ।

- ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਤਵਾਲਾ, ਫ਼ੋਨ: 95010-02225.

ਅਰਦਾਸ, ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਭੇਟਾ

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਬਾਨੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਰੂਪੀ ਸੰਗਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਇਕ ਧੰਦੇ ਵਾਂਗ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਭੇਟਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜਥੇ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਰਹੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੋਨ ਚਿੜੀ ਚੜ੍ਹੀ ਗੈਣਿ' ਵਿਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ।
- ਸੰਪਾਦਕ

ਸਰਵੋਤਮ ਅਰਦਾਸ ਉਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਡੋਲ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰੇ। ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ, ਪ੍ਰੇਮ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਫ਼ਕੀਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਦੇ ਟਿਕਾਓ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਬਾਨੀ ਜਮ੍ਹਾਂ-ਖ਼ਰਚ ਕਰਕੇ ਲੋਕ-ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਦੀਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਭੀ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਦੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ-" ਭਾਈ! ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਾਓ, ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ।" ਅਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਖਹਿੜੇ ਹੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ-"ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੋ।" ਦਾਸਰੇ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਇਆ। ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਐਸੇ ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ ਮਾਰਦੇ ਕਿ ਸ਼ੰਕੇ ਆਦਿ ਹਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਮੁੜ ਜੀਵਨ ਭਰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਫ਼ਟਕਦੇ। ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੱਬੀ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਐਸੇ ਹੀ ਟੂਕ ਮਾਤਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਛੌਂਡ ਕੱਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਇਤਨੀ ਉਚੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਕਿ ਪਿਉ-ਦਾਦੇ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੋ" ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਲਈ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਜਾਣ ਕੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਇਕੱਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪੂਰਨ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ।

ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖ਼ੀ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖ਼ੀ ਕਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ - ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ

ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਰੋਹ ਆ ਗਿਆ, ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤੜਪ ਉਠੇ। ਜਦ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ- "ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ! ਅੱਜ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧਣ ਲਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਬਖ਼ਸ਼ੋ!" ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਸੱਤ ਬਚਨ' ਦਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸਭ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਕੇ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾ ਜ਼ਾਲਮ

ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਗਿਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-"ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਚੋਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਅੱਜ ਦਾ ਇਹ ਚੋਜ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਤਾਂਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਆਪ ਹੀ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੋਜ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਜੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਓ ਜੀ।" ਗੁਰ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, "ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ! ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪੰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ, ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਵਿਰੁੱਧ ਕਈਆਂ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਤੇ ਰੋਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਘਰ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਵਨਾ ਕਈ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।" ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈਆਂ।

ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ, ਪਾਠ ਭੇਟ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ

ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਭੇਟਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਹਾਰੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਪਾਠਾਂ-ਅਖੰਡਪਾਠਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਮਾਇਆ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੀ ਭੇਟ ਮਾਇਆ ਲਈ ਰਸੀਦਾਂ ਛਪਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ ਟੱਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਪਕੜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੰਨ ਵਿਚ ਨਾਂਅ ਆਦਿ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਨਾ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨਮਤਿ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਹੜੀ ਮਨਮਤਿ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵੱਲ ਮੋੜ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਫ਼ੇਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਲਈ ਹੈ :

ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ॥
ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਸੀ ॥੮॥੧॥੩॥
(ਸੂਹੀ ਮ. ੧, ਅੰਗ : ੭੫੨)

ਪਾਠ ਭੇਟ ਅਰਦਾਸ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਭੇਟ ਤਾਂ ਕੀ, ਜਾਗੀਰ ਤੱਕ ਨੂੰ ਵੀ ਠੁਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ, ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ (ਨਾਭਾ) ਬਾਰੇ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਇਕ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ। ਇਹ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ੨੭ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਚੌਕੜੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੰਠਾਗਰ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਚਾਰ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਆਯੂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ੪-੫ ਘੰਟੇ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਕਰਮ ਸੀ।

ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤੇ ਪਾਠ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਮਨਮਤਿ ਗਰਦਾਨਦੇ ਹਨ : ਇਸ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਕਹਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ 'ਸੋਨ ਚਿੜੀ ਚੜ੍ਹੀ ਗੈਣਿ' ਵਿਚ 'ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ' ਹੇਠ ਦਰਜ ਹੈ ਜੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਤਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਕੋ ਚੌਂਕੜੇ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬੜੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੋਗੀ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ- "ਜਾਹ ਉਜੜਾ ਐੜਾ ਮੁੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹ।" ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਰਿਧੀ-ਸਿਧੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਾ ਕੇ ਫ਼ੇਰ ਰਿਧੀ-ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ। ਇਸ ਸਾਖ਼ੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਨਾਲ ਲੇਖ ਲੰਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਤੱਤ-ਸਾਰ ਇਹ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵਰਗੇ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਸਰੋਤੇ, ਪਾਠ ਭੇਟ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ।

ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਅਰਦਾਸ

ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਾਖ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਾਤਨ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕੀਰਤਨੀਏ (ਰਾਗੀ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੀਰਤਨ ਭੇਟਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਭ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਰੁੱਖੀ-ਸੁੱਕੀ ਛਕ-ਛਕਾ ਕੇ ਸੰਤੋਖੀ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। **"ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਈ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੋ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ।"** ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਕ ਅਵਸਥਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਵਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਠੀਕਰੇ ਦਾ ਤਵਾ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਭੇਟ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਆਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੁਦ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੱਚੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਡੋਲ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਨਾ ਉਠੇ, ਨਾ ਆਓ ਭਗਤ ਕੀਤੀ।

ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ, ਅੰਤ ਮਾਇਆ ਦੀ ਥੈਲੀ ਲੈ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਫ਼ਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਆਖਿਆ- "ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਇਹ (ਥੈਲੀ) ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ- "ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਗਿੜਗਿੜਾਇਆ ਤਦ ਭਾਈ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ-"ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ?" ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਝੱਟ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ-" ਜੀ! ਇਹ ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਹੈ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ-"ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੈਥੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਪਏਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮੰਗ ਲਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋ?" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ-"ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਾਨੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਭੇਟਾ ਲੈ ਲਵੋ, ਦਾਨੀ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ-"ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਸਾ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਿੱਖ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ।" ਕੇਵਲ ਇਤਨੇ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਕੌਡੀ ਭੀ ਨਾ ਕਬੂਲੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਫ਼ਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ!

ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਸਾਖ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ, ਪਾਠ ਭੇਟ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਲੋਭੀਆਂ-ਲਾਲਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ ਅਤੇ ਸਤੇ ਡੂਮ ਦੀ ਸਾਖ਼ੀ ਤੋਂ ਭੀ ਇਹੋ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। **ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਦਾਤਿ ਆਪਸ ਤੇ ਜੋ ਪਾਈਐ॥ ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ ਜੋ ਮਿਲੈ॥੧॥ (ਸਲੋਕੁ ਮ. ੨, ਅੰਗ : ੪੭੪)**

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਅੰਦਰ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ, ਪਾਠ ਭੇਟ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਦਾ ਨਾਮ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਤਾਂ ਕਦੀ ਭੀ ਦੇਖੀ-ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਭੇਟ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਐਨ ਉਲਟ ਕੁਰੀਤ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਉਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲਾ-ਮੱਠਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਾਂ ਪਾਠ, ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਮਾਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਥੇ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਬਿਬੇਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਭੁੱਜੇ ਛੋਲਿਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਮੱਕੀ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਣੇ ਭੁਨਾ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾ ਲੈਂਦੇ। ਪਰ ਜੋ ਸਿੰਘ ਐਸਾ ਭਾਰ ਭੀ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਭੀ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਖਰਚਾ ਕਿਥੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਕੰਮ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁੱਭ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਦੀ ਵੀ, ਕੀਰਤਨ ਭੇਟਾ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਕੀ, ਜਥੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਡ ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਪੇਡ ਪਾਠੀ ਅਖਵਾਉਣ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਜਥੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤਦ ਤੀਕਰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ ਜਦ ਤਾਂਈ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਲ ਪੇਡ ਰਾਗੀਆਂ, ਪਾਠੀਆਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹੀ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। "ਧੋਬੀ ਦਾ ਕੁੱਤਾ, ਨਾ ਘਰ ਦਾ, ਨਾ ਘਾਟ ਦਾ" ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਦੇਸ ਜਾ ਕੇ ਪੇਡ ਪਾਠੀਆਂ ਜਾਂ ਪੇਡ ਰਾਗੀਆਂ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਅੰਦਰ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ, ਪਾਠ ਭੇਟ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਦਾ ਨਾਮ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਤਾਂ ਕਦੀ ਭੀ ਦੇਖੀ-ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਭੇਟ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਐਨ ਉਲਟ ਕੁਰੀਤ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਉਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮੂੰਹ ’ਤੇ ਨਾ ਸਹੀ, ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਭੁੱਖੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਆਖਣਗੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਪੇਡ ਰਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪੇਡ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਧਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਹੇਠ ਭੀ ਅਸੀਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਗਿਰਦੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਪਾਠੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰਨੀ ਸਨ, ਉਸ ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਲਛਮੀ ਬਹੁਤ ਵਰਸੇਗੀ- ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਕਣਾ ਨਹੀਂ

ਇਹ ਘਟਨਾ ੧੯੧੪-੧੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਰਖ਼ਵਾਲੀ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮਹੰਤਾਂ ਵਲੋਂ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ੂਦਰ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗੁਜਰਵਾਲ) ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਊ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ, ਸਮਾਗਮ ’ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰੁਕੇ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੂਲਦੇ ਹਨ, ਦੇ ਲਾਗੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਫ਼ਰਸ਼ ’ਤੇ ਹੀ ਸੱਜ ਗਏ। ਕੀਰਤਨ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ’ਤੇ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਸਾਹਿਬ ਹਨ। ਇਕ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਜਿਹੇ ਟੁੰਬਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ- ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਹੋ? ਅੰਦਰ ਚਲ ਕੇ ਬੈਠੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-“ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮਹੰਤ ਦੇ ਕਹੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚੂੜ੍ਹੇ ਹਨ।” ਚਾਰ-ਪੰਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਦੋ ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਲ ਹਾਕੀਆਂ ਭੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਆਉ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਤਾਉ’ ਜਾ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਮਗਰ ਹੋਏ ਕਿ- “ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਿਆ?” ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ- “ਮੈਂ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।” ਜਦ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੌੜਦਾ ਆਇਆ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ।

ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਿਆਂ ਹੀ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜੇ ਬੈਠਣ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ-“ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਠਾਓ।” ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਐਸਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਭੀੜ ਭੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਭੀ ਖ਼ੂਬ ਵਰਸੀ। ਮਹੰਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਮਾਇਆ ਮਹੰਤ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਦਰੁ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੰਨ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਇਆ ਵੱਲ ਝਾਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਸ ’ਤੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਕੁ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-“ਪਿਆਰਿਓ ਲਛਮੀ ਬਹੁਤ ਬਰਸੇਗੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਕਣਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ-ਪੱਲੇ ਝਾੜ ਕੇ ਉਠਣਾ ਹੈ।” ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ ਭੀ ਰਲ ਗਿਆ। ਐਸਾ ਉਚੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਕ ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰ ਫ਼ੈਲ ਗਈ ਕਿ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ ਬੜੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਸ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਭੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘ ਪੱਲੇ ਝਾੜ ਕੇ ਉਠੇ ਅਤੇ ਸੱਚੀਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਝਾਕੇ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਥੋਂ ਕੀਰਤਨੀਏ ਉਠੇ ਸਨ ਉਸ ਥਾਂ ’ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਇਆਂ (ਗੁੱਤ ਵਾਲੇ- ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਕੁਈਨ ਵੇਲੇ ਦੇ) ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮਹੰਤ ਦੇ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ’ਤੇ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਤਿਓਹਾਰ ’ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਭੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ-“ਲਉ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੂੜ੍ਹੇ ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੜਨ ਦਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੁੱਠੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਭੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।” ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਕੀਰਤਨ ਚੌਂਕੀਆਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਭੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਰੰਗ-ਚਲੂਲੇ ਕੀਰਤਨਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗਦੀ ਰਹੀ। ਮਹੰਤ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਪੌਂ ਬਾਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਫ਼ੇਰ ਜਥਾ ਬਾਊ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੀ ਖੱਟੀ ਇਹ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀਰਤਨੀਆਂ/ਰਾਗੀਆਂ/ਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ‘ਲੱਛਮੀ (ਕੀਰਤਨ ਭੇਟ ਮਾਇਆ) ਵੱਲ ਝਾਕਣਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ’ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।▪▪

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰੀ ਹੀ ਬੇਦ ਆਦਿਕ ਆਨਮਤੀ ਪੁਸਤਕ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਚਾਰ ਭੀ ਜੋ ਵੀਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਭੀ ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਆਦਿਕ ਭੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਪੂਰਤ ਹੀ ਹੈ। ਆਨਮਤੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਭੈ ਭਰਮ ਮਈ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਸੰਜੁਕਤ ਹੈ। ਆਨਮਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਆਦਿਕ ਸੁਚਤਾ ਦੇ ਅਸੂਲ ਭੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਬਨਾਵਟੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਖੱਰਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਹੀ ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।

ਅਖਰ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੇ ॥ ਅਖਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ॥
ਅਖਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾ ॥ ਅਖਰ ਨਾਦ ਕਥਨ ਵਖੵਾਨਾ ॥
ਅਖਰ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੈ ਭਰਮਾ ॥ ਅਖਰ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਅਖਰ ਹੈ ਜੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਲੇਪਾ ॥੫੪॥
(ਪਉੜੀ, ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੨੬੧)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰੀ ਹੀ ਬੇਦ ਆਦਿਕ ਆਨਮਤੀ ਪੁਸਤਕ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਚਾਰ ਭੀ ਜੋ ਵੀਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਭੀ ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਆਦਿਕ ਭੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਪੂਰਤ ਹੀ ਹੈ। ਆਨਮਤੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਭੈ ਭਰਮ ਮਈ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਸੰਜੁਕਤ ਹੈ।

ਆਨਮਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਆਦਿਕ ਸੁਚਤਾ ਦੇ ਅਸੂਲ ਭੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਬਨਾਵਟੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਖੱਰਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਹੀ ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਬਣਤਰ ਭੀ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਣਤਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਖਰ ਏਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖੵਰ ॥ ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖੵਰ ॥੧॥੧॥
(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੨੬੨)

ਸੁਧ ਅੱਖਰੀ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅੱਖਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੀ ਹਨ। ਭਾਵ, ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੁਧ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਧ ਅੱਖਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅੱਖਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਅੱਖਰ ਹੀ ਏਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਡੰਡੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਨਾਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਭੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਭੀ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤੀ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਲੇਪ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੀ ਨਿਰਲੇਪ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਵਿਦਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਕੀਨੇ' ਪਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੀਤੇ ਹੋਏ।

ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਵੇਦ-ਭਗਤ ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੁਰਾਨ ਨੇ ਭੀ ਇਕੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਮਹਾਂ ਗ਼ਲਤੀ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰੀ ਨਿਯਮਾਂਵਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਰਥ ਏਹਨਾਂ ਵੇਦ-ਭਗਤ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੂਰੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਹੀ ਬੇਦ ਦੇ ਦੱਦੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ, ਨਾ ਪੁਰਾਨ ਦੇ ਨੰਨੇ ਨੂੰ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੱਤੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ 'ਨੇ' ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ▪▪

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ–ਕਲਾ

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ

੨੪

ਦਾਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਕਈ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਿਆਂ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਸੀ ਕਿ ''ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ'' ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗ ਹਨ, ਸਭ ਦੀ ਦਾਰੂ-ਔਖਧੀ ਇਕ ਨਾਮ, ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਔਖਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਕਿਸ ਬੀਮਾਰੀ ਠੁਮਾਰੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਬਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਰਬ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦਾਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਕਈ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ–ਘਰ ਦਿਆਂ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਸੀ ਕਿ "ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ" ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗ ਹਨ, ਸਭ ਦੀ ਦਾਰੂ–ਔਖਧੀ ਇਕ ਨਾਮ, ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਔਖਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਕਿਸ ਬੀਮਾਰੀ ਠੁਮਾਰੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਬਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਰਬ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦਾਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਾਮ ਦਵਾਰਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਔਖਧੀ ਉਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।

ਕੁਦਰਤ ਐਸੀ ਬਣੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਮਾਰ ਭੀ ਐਸੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਏ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਦਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖ਼ਾਤਰ ਨਾਲ ਗਿਆ। ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੌਕਰ ਭੀ ਸਾਥ ਲੈ ਲਏ। ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਸੰਬੰਧੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਹਿਤੂ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਸੰਗ ਹੋ ਗਏ। ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਮਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦਾਰੂ ਬੂਟੀ ਦਵਾਰਾ ਇਲਾਜ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਮਨਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਰਾਇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੀ ਕੀ ਹੈਸੀਅਤ ਸੀ। ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਵਸਰ ਹੱਥ ਲਗਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰੀ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਿੱਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਲਾਜ ਅਰੰਭ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤਾ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਪਰ ਕੁਛ ਭੀ ਆਰਾਮ ਤੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਮਰਜ਼ (ਰੋਗ) ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਲੇਰੀਏ ਤਾਪ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਫ਼ੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ, ਪਰ ਔਸ਼ਧੀ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ੁਰਾਕ (Diet) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਖ਼ਾਤਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਬੁਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਾਸ ਹੀ ਇਕੱਲਾ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਿੰਡੋਂ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਪਰ ਜੋ ਆਵੇ ਸੋ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਲੰਧਰੋਂ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਲੀਡਰ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨੌਕਰ ਖੜਕੂ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਉਹ ਭੀ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਬੁਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ। ਦਾਸ ਹੀ ਦਾਸ ਫਿਰ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਕੇ ਸੌਦਾ ਪੱਤਾ ਲਿਆਵਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਫ਼ਤਹ ਚੰਦ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੀ ਕੋਠੀ (ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸੀ) ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਕ ਅੱਧੀ ਵਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ੇਰ–ਇਲਾਜ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ, ਇਨਚਾਰਜ ਹਾਸਪੀਟਲ, ਆਫੀਸਰ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਹਾਸਪੀਟਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਭੀ ਹਰ ਵਕਤ ਦਾਰੂ–ਬੂਟੀ ਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਛਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਸਚਾਤ ਖ਼ਬਰ ਪੁਚਾਉਂਦੇ ਰਹੋ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ। ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਕੜਕਦੀ ਧੁਪ ਤੇ ਹੁੰਮਸ ਵਿਚ ਤਿੱਖੜ ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੀ ਫੇਰੇ ਪਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ।

ਓੜਕ ਮੈਨੂੰ ਬੁਖ਼ਾਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਇਆ। ਪਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਾ ਜਾਣਿਆ। ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਤੇ ਬਦਸਤੂਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਤਾਪ ਆ

ਕੇ ਟਹਿਲਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਕਿ ਅਟੁੱਟ ਟਹਿਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾ ਹਰ ਲਈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਉਪਰ ਡੇਗ ਲਿਆ। ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਦਵਾਈ ਖਾਉ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਗੱਲ ਕੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸੰਬਾਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਆਖਿਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ, 'ਦੇਖ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਇ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ੨੪ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰੀਂ ਪਾਰ ਬੋਲਣਗੇ। ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਦਵਾਈ-ਇਲਾਜ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੜਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਥੇ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਆਦਮੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਭੀ ਰਹਿੰਦਾ ਖੂੰਹਦਾ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈਂ। ਜੇ ਦਵਾਈ ਖਾ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ। ਤੇਰਾ ਅਰਮਾਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਊ, ਜਿਸ ਖ਼ਾਤਰ ਤੂੰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਜੋ ਇਤਨੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲੀ ਹੈ ਜੇ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਠ ਦਵਾਈ ਪੀ ਲੈ।'

ਦਾਸ ਨੇ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜਿਸ ਦਵਾਈ ਨੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ, ਪਰ ਕੱਖ ਅਸਰ ਤੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੁਹਾਡੀ ਦਵਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਲੇਰੀਆ-ਤਾਪ ਹਰਨ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਭੀ ਨਾ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਥੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰੋ ਘਰੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਤੁਹਾਡੀ ਉਸ ਦਵਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਖ਼ਾਕ ਅਸਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਦਵਾਈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਜਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਔਖਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਵਾਈ ਦਵੂਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ।

ਮੇਰੇ ਇਤਨੇ ਕੋਰੇ ਕਰਾਰੇ ਉਤਰ ਪਰ ਉਹ ਬੜਾ ਤਾਮ-ਤੜੂਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਪੁੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਡਠੇ ਹੋਏ ਮੇਜ਼ ਪਰ ਰਖ ਕੇ ਤੇ ਇਸ ਬਿਧ ਤਾੜਨਾ ਪੂਰਬਕ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਦੋ ਪੁੜੀਆਂ ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਮੇਜ਼ ਪਰ ਰੱਖ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਇਕ ਘੰਟੇ ਪਸਚਾਤ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਤੈਂ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ ਤਦ ਤਾਂ ਭਲਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਣੇ ਤੇਰੇ ਮਰਨਹਾਰੇ ਬਾਪ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲੋਂ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਘੜੀਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਉਪਰ ਉਸ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਾ ਰਾਈ ਮਾਤਰ ਭੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖੂੰਜੇ ਕੋਈ ਦਸ ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ ਗਜ਼ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ ਤੇ ਪਲੰਘ ਪਰ ਬਿਰਾਜੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਬਜ਼ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੁਟ ਚਲੀ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨੱਕ ਦੀ ਕੁਮਲੀ ਮੁੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਘੋਰੜੂ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਣਾ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨਾ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਬਥੇਰੇ ਕੈਥੀਟਰ (ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਾਲੇ ਸੂਏ) ਲਗਾਏ ਪਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾ ਹੀ ਉਤਰਿਆ। ਕਲ੍ਹ ਆਥਣੇ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ ਸਭ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਹਿ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਗੋ ਰੇਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੈਦ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ ਦਿਉਂ (ਪਰ ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਰ ਦੇ ਸਕਿਆ ਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਭੀ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ)। ਹੁਣ ਪਰਤੱਖ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ ਆਖ਼ਰੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕੁਛ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ,

"ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥"

ਮੈਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬੱਝੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸਿਦਕ ਉਛਾਲਾ ਮਾਰ ਉਠਿਆ। ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਨਿਰਾਸੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਦੀ ਟੇਕ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਪਰ ਟਿਕੀ, ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇੰਚੀਆ-ਅਸੂਲ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਪਤ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਜੇ ਪੁਰ ਜਾ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਣੀਆਂ, ਉਦਾਲੇ ਕੰਬਲ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲਿਆ ਤੇ ਪਏ ਪਏ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਸਮਝਦਾ ਸੀ)। ਇਹ ਪਾਠ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਤੀ ਦਵਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ)। ਪੰਜ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਇਸੇ ਇਕਾਗਰ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਪਾਇਆ। ਫੇਰ ਬ੍ਰਿਤੀ 'ਮੰਨੇ ਕੀ ਪਉੜੀ' ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਜੁੜੀ ਕਿ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਸੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਈ ਜਾਵੇ, ਅਗਾਂਹ ਤੁਰੇ ਹੀ ਨਾ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਜੁ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਮੁੜ੍ਹਕੋ ਮੁੜ੍ਹਕਾ (ਪਸੀਨੋ ਪਸੀਨਾ) ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਪ ਤ੍ਰਪ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਭੱਠ ਵਾਂਗੂ ਤਪ ਰਹੇ ਤਨ ਬਦਨ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਝਟ ਪਸੀਨਾ ਪੂੰਝ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਖੜ੍ਹੋਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਵਲ ਔਲਿਆ ਕਿ ਦੇਖਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੈਂਦ ਵਲ ਪਿਆ ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਨਬਜ਼ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਆਸ ਭੀ ਸਾਫ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮੁੜ੍ਹਕੋ ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਚਾਦਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਓੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ)। ਮੇਰੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਵਲ ਅੱਖਾਂ ਉਘੇੜ ਕੇ ਬੋਲੇ (ਐਉਂ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਡੂੰਘੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਕਸਰ ਉਰਦੂ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ)' ਕਿ "ਬੇਟਾ! ਕੋਈ ਸ਼ਖ਼ਸ ਮੇਰੇ ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸੇ 'ਮੰਨੇ ਕੀ ਪਉੜੀ' ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਮੁਝ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਰੂਰ ਅਨੰਦ ਆ ਰਹਾ ਹੈ।" ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਫੇਰ ਮਸ਼ਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਖੜਾ ਖੜਾ ਹੀ ਆ-ਮੁਹਾਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਧੰਨਵਾਦ ਵਿਚ ਜੁਟ ਪਿਆ। ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਧੁੰਨ ਉਠੇ।

ਏਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਖੜ੍ਹੋਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਦੇਖ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, "ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਖ਼ੂਬ! ਦਵਾਈ ਕੋ ਖਾ ਲੀਆ ਨਾ, ਜੋ ਹਮ ਦੇ ਗਏ ਥੇ। ਤਬ ਹੀ ਤੋ ਅਬ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਨਾ।"

ਮੈਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਮੇਜ਼ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਔਹ ਪਈਆਂ ਹਨ ਆਪ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ, ਚੁਕ ਲੌ!"

ਪੁੜੀਆਂ ਸਾਂਵੀਆਂ ਹੀ ਪਈਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਉੜੀ ਚੜ੍ਹਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਬਜ਼ ਨਾੜੀ ਆਦਿਕ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ

ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਣ ਲਗਾ ਕਿ, "ਬੁਖ਼ਾਰ ਕੈਸੇ ਦੂਰ ਹੂਆ ?"

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਜ਼ਰਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭੀ ਦੇਖੋ।" ਜਦ ਉਧਰ ਝਾਕਿਆ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਹਾਲਤ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਚਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ। ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਖੜੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਯਿਹ ਕਿਆ ਜਾਦੂ ਹੂਆ ?"

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਯਿਹ ਮੰਨੈ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕਾ ਜਾਦੂ ਹੈ।" ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਮਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣ ਤਾਂ ਆਖਣ "ਹਮ ਕੋ ਮੰਨੈ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਸੇ ਮਤ ਉਚਾਟ ਕਰੋ। ਹਮਾਰੇ ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਮੰਨੈ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੀ ਗੂੰਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।"

ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਡਾਕਟਰ ਜੀ! 'ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ'। ਬਸ ਇਹੋ ਜਾਦੂ ਹੈ, ਇਹੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਫ਼ਤਵਾ ਦੇ ਚੁਕੇ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ।"

ਡਾਕਟਰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਬਾਈਸਿਕਲ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿਕਮਤ ਅਮਲੀ ਦੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿਖਾਇਆ।

ਉਹ ਭੀ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਿਆ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਟੁਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਬਜ਼ਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁੜੀਆਂ। ਅਤੇ ੧੦੯ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਟੱਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬੁਖ਼ਾਰ ਕਿਵੇਂ ਉਤਰਿਆ। ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚੀਂ ਪਏ ਖਹਿਬੜਨ ਤੇ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਚ ਮਸਤ, ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰੀਂ ਮੰਨੇ ਕੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਧੂੰਨੀ ਵਿਚ ਮਸਤ।

ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਪਰ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਦਸ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਰਕਤ ਤੇ ਨਾਮ ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ ਹੋਈ ਕਿ ਤਦ ਤੋਂ ਪਸਚਾਤ ਮੇਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਵਨੀ, ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਤੀਬਰ ਵੇਗ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋੜਿਆ ਹਟਕਿਆ। ਸੋ ਜਦ ਮੈਂ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਦੇ ਭਾਰ ਵਲੋਂ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਭਾਗੇ ਭਰੇ ਸਮਾਗਮ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਘਟਨਾ ਵਰਤ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।

(''ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ'' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਕਵਿਤਾ

ਐ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਕੀ ਲਿਖਾਂ ਮੈਂ ਸਿਫ਼ਤ ਤੇਰੀ

ਐ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਕੀ ਲਿਖਾਂ ਮੈਂ ਸਿਫ਼ਤ ਤੇਰੀ।।

ਤੇਰੀ ਸਿਫ਼ਤ ਲਿਖਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਔਕਾਤ ਮੇਰੀ।।

ਜ਼ਿਹਨ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ।।

ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਬਾਝੋਂ ਲਗਦਾ ਜਿਊਣਾ ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਹੈ।।

ਹੁੰਦਾ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਹੈ ਮਹਿਸੂਸ ਸਾਨੂੰ।।

ਦੇ ਕੇ ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ ਕੀਤਾ ਜੱਗ ਵਿਚ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਸਾਨੂੰ।।

ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਵਾਰਿਸ ਬਣਾਇਆ।।

ਸੀਸ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਤੂੰ ਸੋਹਣਾ ਇਲਾਹੀ ਤਾਜ ਸਜਾਇਆ।।

ਪੜ੍ਹ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸਰੂਰ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਏ।।

ਤੇਰੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਰੂਰ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਏ।।

ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਏ।।

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨੇ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਛੇੜੀ ਕੰਬਣੀ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਏ।।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਹੈ ਸਾਈਆਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਖੇਡ ਤੇਰੀ।।

ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਹੈ ਸਾਈਆਂ ਪਰੇਡ ਤੇਰੀ।।

ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਸਤਰ ਪਰੋ ਦਿੱਤੇ।।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਾਸਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮੋ ਦਿੱਤੇ।।

ਬੇਅੰਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ।।

ਖ਼ੁਦ ਖ਼ੁਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ।।

ਡਾਕਟਰ ਰੀਤ ਕੌਰ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ।

ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ - ੧੭੪੬

ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ

ਉਂਝ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਲਹੂ ਵੀਟਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਤੱਕ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੋ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਈ-ਜੂਨ ੧੭੪੬ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਵਿਚਲੇ ਛੰਭ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟੇ ਗਏ, ਚਰਖੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁਲ ਪਾਏ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਿੱਲੀਆਂ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿੱਲੀਆਂ ਵੀ ਜਿਊਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਅਤੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ, ਕੀ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਕੀ ਜਵਾਨ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਅਸਹਿ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਿੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ੧ ਜੁਲਾਈ ੧੭੪੫ ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਟਾਕਰੇ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜਦਿਆਂ ੧੪ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੭੪੫ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ੨੫ ਜਥੇ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਿੰਘ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟਦੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦੇ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਭਰਾ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਖੱਤਰੀ ਭਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਮਾਰਚ, ੧੭੪੬ ਨੂੰ ਵੈਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਧੱਕਿਆ ਧਕਾਇਆ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਬਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇ ਦੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਬਾਰੇ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਅਤੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਥੱਕੇ-ਟੁੱਟੇ ਅਤੇ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਉਹ ਇਥੇ ਹੀ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ-ਪਾਣੀ ਛਕ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਾਲੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ-"ਸਾਡਾ ਵੈਰ ਤਾਂ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਉਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਲੜ ਕੇ ਮਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਛੱਡ ਕੇ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿੱਤਰ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਐਸੀ ਵਰਤੀ ਕਿ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਥੱਕੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ੌਲਾਦ ਵਰਗਾ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਫ਼ੁਰਤੀ ਆ ਗਈ। ਸਿੰਘ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਢੇਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਨਿਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਰੰਘਰੇਟਾ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੂਛ ਫੜ ਕੇ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਲਿਆ। ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚ ਹਫ਼ੜਾ-ਦਫ਼ੜੀ ਮੱਚ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਧਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਲੱਭਿਆ, ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮੁਗ਼ਲ ਸਿਪਾਹੀ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇ। ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਸਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਮੰਗਿਆ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਸਾਈ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਬਦੌਂਕੀ ਨੂੰ ੫੦੦ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਸਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਯਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ੧੦ ਮਾਰਚ, ੧੭੪੬ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਛੰਭ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਬੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ੧੫ ਹਜ਼ਾਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਫ਼ੌਜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਯਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਛੰਭ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੫੦ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਸਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੨੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉਤੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਛੰਭ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੜਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਣ ਕੇ ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਨੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਪਾਂ ਅੱਗ ਉਗਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਭੁੱਖੇ-ਤਿਹਾਏ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਲੜਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਪੈਂਤੜਾ ਵਰਤਣਾ ਹੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਹੱਥ ਲੱਗਦਾ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਸੌਲੀ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਬਸੌਲੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ 'ਤੇ ਇੱਟਾਂ, ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਦੀ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਬਣੀ ਕਿ ਇਕ ਜਥਾ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਜਥਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਬੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਠੇਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਅ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ ਤੇ ਮੰਡੀ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਇਹ ਸਿੰਘ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲਦੇ ਹੋਏ ੬ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਕਈ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਚੀਰਦੇ ਹੋਏ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ।

ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਬੋ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਵੱਲ ਵੱਧਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੱਤ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਵੱਜ ਗਈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ। ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਪਾੜ ਕੇ ਲੱਤ ਕਾਠੀ ਦੇ ਹੰਨੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ। ਲੱਖਪਤਿ ਰਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਰਭਜ ਰਾਏ ਅਤੇ ਯਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾਹਰ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਯੋਧੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿਚ ੭੦੦੦ ਸਿੰਘ ਮੈਦਾਨਿ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਲੱਖਪੱਤ ਰਾਏ ਦੁਆਰਾ ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ੩੦੦੦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨਖਾਸ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ' ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਨੂੰ 'ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ' ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਜੂਨ ੧੭੪੬ ਤੱਕ ਵਾਪਰਿਆ।■■

ਪਰਛਾਵੇਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਜੀਣ ਦੀ ਲੋਚਾ

ਡਾ. ਸੇਵਕ ਸਿੰਘ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਈ ਹਕੂਮਤ ਕਿਸੇ ਦੁਬੇਲ ਧਿਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਦੁਬੇਲ ਧਿਰ ਵੀ ਓਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ? ਜਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਧਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਧਿਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਏ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਛਾਵਿਆਂ (ਸਿਨੇਮੇ) ਅਤੇ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵਿਆਂ (ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਸਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪੱਛੜ ਕੇ ਹੀ ਸਹੀ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕੀ ਹੈ ? ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਧੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਤਜਰਬਾ ਰਿਹਾ ? ਆਪਣੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਹਾਨ ਕੀ ਹਨ ?

ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਭੇੜ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਤੈਅ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੇੜ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਇਸੇ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੂਲ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੋਵੇ; ਇਹੋ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ, ਇਹ ਮਸਲਾ ਧਰਮ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿੰਨਾ ਅਸਰ ਹੇਠ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਈ ਹਕੂਮਤ ਕਿਸੇ ਦੁਬੇਲ ਧਿਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਦੁਬੇਲ ਧਿਰ ਵੀ ਓਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ? ਜਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਧਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਧਿਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਏ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਛਾਵਿਆਂ (ਸਿਨੇਮੇ) ਅਤੇ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵਿਆਂ (ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਸਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪੱਛੜ ਕੇ ਹੀ ਸਹੀ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕੀ ਹੈ ? ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਧੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਤਜਰਬਾ ਰਿਹਾ ? ਆਪਣੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਹਾਨ ਕੀ ਹਨ ?

ਬਹੁ-ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਪਰਛਾਵੇਂਕਾਰੀ ਦੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ‘ਦ ਗੋਸਟ ਸਟੋਰੀ’ ਨਾਂਅ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਭੂਤ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਬੱਬੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਬਾਰੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ:

- **ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।**
- **ਇਹ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।**
- **ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਚਮਕ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਪਰਛਾਵਾਂ (ਨਿਰੀ ਜੋਤ) ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਾ ਮੰਨੋ।**
- **ਇਹ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕੱਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।**

ਏਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਮ ਨਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ। ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਮਨੁੱਖੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਂ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਕਈ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕ ਸਾਜੋ-ਸਾਮਾਨ ਜੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਹਨ ਕਿ:

- **ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਰਲਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।**
- **ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੁਣ ਇਹੋ ਹੈ।**
- **ਜੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਦੱਸੇਗਾ ?**
- **ਜੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ ’ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ’ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?**

ਏਹ ਦਲੀਲਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ? ਏਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਕਨੀਕੀ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸਮਝ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ? ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਪਾਰੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਖੈਰ-ਖ਼੍ਵਾਹ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੜ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕਸਰਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੱਲ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉੱਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਆਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਹਿੱਲ ਪਰਛਾਵੇਂ (ਤਸਵੀਰਾਂ) ਆਏ ਫਿਰ ਹਿਲਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ (ਫ਼ਿਲਮਾਂ) ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟੇ ਕਾਲੇ, ਫਿਰ ਰੰਗਦਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਿਰੀ ਚਮਕ ਵਾਲੇ ਹੋਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਹੀ ਸਨ; ਫਿਰ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਦਿਸ਼ਾਵੀ ਹੋ ਗਏ।

ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਪਰਛਾਵੇਂ ਆਖ਼ਰ ਤਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੀ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਦਰਸ਼ਕ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੈ ? ਪੁਤਲੀਘਰ ਦੇ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਸਭ ਭਾਂਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਇਕੋ ਹੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪਰਛਾਵਾਂ ਚਾਹੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਲਵੋ, ਚਾਹੇ ਬਿਜਲ ਕਲਾ ਤੋਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਕਨੀਕੀ ਨੁਕਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ? ਆਖ਼ਰ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਆਕਾਰ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਚਿੱਟਾ ਬਰਫ ਵਰਗਾ ਜਾਂ ਚਾਨਣ ਵਰਗਾ, ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੰਗ ਦਾ। ਕਿਸੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਦੋ, ਚਾਰ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਇਕੋ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ, ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਨਾਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ ਪਰ ਬੰਦੇ ’ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਪਰਛਾਵਾਂ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਹਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਿੰਨੀ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਯਾਦ ਰਹੇਗਾ। ‘ਵੀ ਫਾਰ ਵੈਂਡਿਟਾ’ ਨਾਂਅ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਇਕ ਨਕਾਬ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਨਕਾਬ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਵਿਕਿਆ। ਵੱਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਮੀਨ ਮੇਖ (ਨਿਰੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਜਾਂ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਲਕਬ) ਚਿੱਚੜ ਤੋੜ ਕੇ ਮੱਝ ਦਾ ਭਾਰ ਹੌਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਬਾਰੇ ਏਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਬਰਨੇਸ ਨੇ ਪਰਛਾਵੇਂਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ੧੯੨੮ ਵਿਚ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰੀ ਵਰਗ ਲਈ ਸੁਨੇਹੇ ਵਰਗਾ ਇਹ ਤੱਤ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਵਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਡੋਰਨੋ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਦੱਸਦਿਆਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਦੇ ਤੱਤ ਕੱਢੇ। ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਸਮੁੱਚੇ ਸੂਚਨਾ-ਤੰਤਰ ਬਾਰੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਾਂਗ ਸੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਹਰੋਲਡ ਲਾਸਵੈਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਸੌਖੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੇਖੋ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਕੌਣ, ਕਿਸ ਨੂੰ, ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ, ਕੀ ਕਹਿੰਦੈ ਅਤੇ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ’ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਜੋਂ ਕਹੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਜਲਈ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਧਦੀ ਪਕੜ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਵਲਕਾਰ (ਹਕਸਲੇ) ਨੇ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵਾਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ’ਤੇ ਬੰਦੇ ਸੰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਜੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸੱਚਮੁਚ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਦੋਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ’ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੁੱਲ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਕਿਵੇਂ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਗੜ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਗੱਲ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਰਚ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਂਗ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ? ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਬਾਰੇ ਰੌਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਆਈ ਹੀ ਕਿੱਥੋਂ ?

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਾ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਾਹ ਨਾ ਅਪਨਾਇਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਵੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕਲਾ ਦਾ ਉੱਠਣਾ ਅਤੇ ਫੈਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਣ ਕੇ ਨਾ ਵਿਖਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਂ ਬਿਜਲਈ ਪਰਛਾਵੇਂ ਇਸ ਲਈ ਬਣਨੇ ਅਤੇ ਚੱਲਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਲਾ ਵਜੋਂ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਕਰਨਗੇ।

ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬੁੱਤਾਂ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਮਝਣ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਵੀ ਇਕ ਹਨ।

ਅਲੀ ਬਾਬਾ ਨਾਂਅ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਿਜਲ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੈਕ ਮਾ (ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰਬਾਂਪਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ) ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਵਾਪਾਰਕ ਮਿਲਣੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 30 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਬਿਜਲਈ ਹੋਂਦਾਂ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਕੋਲ ਹੁਣ ਇਹੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਖਾਏ ਜੋ ਬਿਜਲਈ ਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣ ਸਿਖਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣ ਓਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਹੀ ਉਹ ਧੁਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਦ, ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ

ਵੱਡੀ ਉਲਟੀ ਖੇਡ ਹੈ।

ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਧਰਮ ਵਾਂਗ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾ ਲੈਣਗੇ। ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰਾਂ ਤੱਕ ਉਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੀਅ ਰਹੇ ? ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੇਧ ਲੈਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਚਕਾਨਾ ਕਰਮ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸੱਤਾਹੀਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੂਜਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਰਸੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੰਗਿਆਈ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਤਕੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਤਕੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਤਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਤਕੜੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਪਰਛਾਵੇਂਕਾਰੀ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸਗੋਂ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਕੂਮਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਚੇਤ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰਫ਼ ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਦੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਅੰਦਰ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕਲਾ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਲਈ ਚਲੰਤ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਧਰਮ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) ਕਿਸੇ ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਰੋਂਦੇ ਜਾਂ ਭਾਵੁਕ ਹੋਏ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਣਾ (ਤੁਰੰਤ ਵੇਖ ਕੇ ਮਿਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਈ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਉਹ ਅਚੇਤ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਕ ਦਾ ਰੋਣਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਹ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਭਾਵੁਕ ਅਮੀਰੀ, ਉਸੇ ਝੂਠੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਣਾ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਪਈ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਣਾਏ ਪਰਛਾਵੇਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਰਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਪੱਲੇ ਉਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕ ਆਪਣੇ ਚਿਤੋਂ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੁੱਟਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਪਰਤਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਝਰਨਾਹਟ ਛਿੜਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਉਤਲਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੰਢਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਉਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦੀ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਰੋਤੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਕਥਾ-ਵਖਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵੁਕਤਾ ਡੁੱਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬੁੱਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੱਜਰਾ ਕੁਆਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੇ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਰੂਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅਰੂਪ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਕਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਅਸਰ, ਆਮ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਏਨਾ ਡੂੰਘਾ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਘਟਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਉਤਲੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਬੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕਦੇ। ਬਿਜਲਈ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਲੇ ਇਕਾ-ਦੁਕਾ ਖ਼ਬਰਾਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣਾ, ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਬਲਿਊ ਵੇਲ' ਨਾਮ ਦੀ ਬਿਜਲ ਖੇਡ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਅੱਲੜ੍ਹ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਜੁੱਗ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਫ਼ੀਮ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਫ਼ੀਨ ਦੇ ਟੀਕੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਲੋਕ ਅਫ਼ੀਮ ਦੀ ਥਾਂ ਟੀਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਪੱਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਕਨੀਕ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਤੇ ਬੜੀ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਕਲਚੀਏ (ਐਕਟਰ) ਨੂੰ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਹ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦੇ ਧੰਧੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਕੇ ਚੱਲਣ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਸਦੀ ਵਿਚ ਤਕਨੀਕੀ ਤਰੱਕੀ, ਹਕੂਮਤੀ ਥਾਪੜੇ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ

ਲਾਲਚ ਕਾਰਨ ਇਹ (ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ) ਧੰਧਾ ਏਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਮਧੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵਾਪਾਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸਾ ਇਸ ਧੰਧੇ ਵਿਚ ਖਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ’ਤੇ ਐਨਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵੀ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਨੇ ਤੈਅ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਕੁਦਰਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਧਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਲੜਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਵਾਲੇ ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਲਈ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਬੂਹਾ ਆਪੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਸਮੇਤ ਸਭ ਆਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ।

ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਜੋ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੇਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ ਵਰਗੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ’ਤੇ ਬਣਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਂਗ ਜੀਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਮਰਦੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਕਲਚੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਗਵਾਹੀ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਦੁੱਖ-ਦਰਦਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਤੱਕ, ਕਿਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੁਤਲੀਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬਿਜਲ ਜਗਤ ਦਾ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਜਗਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ (ਟੀ.ਵੀ.) ਅਤੇ ਮੱਕੜ ਜਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤਕਨੀਕ ਓਦੋਂ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਹੱਲ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਏਨਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਐਨੇ ਬੰਦੇ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਜਿੰਨੇ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਗੂਗਲ ਜਾਂ ਫੇਸਬੁਕ ’ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਬੰਦੇ ਸੱਚ ਲੱਭਣ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ, ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਬਿਜਲਈ ਜਗਤ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਓਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਗੇੜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਿਜਲ ਜਗਤ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿੰਦਿਆ ਵੀ ਓਥੇ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਰਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿ ਕਿਸ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਰਲਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ, ਅੱਜ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਰਾਪਣ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਜੀਣ ਦੀ ਕਸਰਤ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਆਪ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਵੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਮਨੁੱਖੀ ਅਮਲ ਨਾਲ ਹੀ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੋਕ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਨੇਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਧਰਮ ਸੱਚ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਅਕਹਿ ਆਖ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਧਰਮ ਸੇਵਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਹ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਉਂਞ ਤੇ ‘ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ’ ਤੇ ‘ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊਂ’ ਵਰਗੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਚਿਰ ਤੋਂ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਪਰਛਾਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਸੀ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਤੱਕ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਧ ਮੁੰਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿਰ ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਝੁਕ ਗਏ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਛਲਾਵਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਪੂਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸਭ ਨੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਰ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਹਰ ਰੋਜ਼, ਉਹ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਏ ਤੇ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸੱਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵਾਪਾਰੀ ਨੇ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਂਗ ਪਰਛਾਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਠੱਗ ਲਿਆ। ਭੋਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਲੁਟਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆਂ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਓਹੀ ਲੋਕ ਜਗਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਗਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਸਮੇਤ ਸਭ ਵੱਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਿਜਲਮੰਡੀ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅੱਡੇ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਥਾਵਾਚਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਣ ਲਈ ਮੰਡੀ ਦੇ ਅਣਦਿੱਸਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਪਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਬੁਲਾਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਜੜ੍ਹ ਇੱਥੇ ਪਈ ਹੈ।

ਹਰ ਸਿੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨ ਮੰਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵਾਪਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਬਿਜਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਰਾਸ ਲੀਲਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਵਾਪਾਰੀ ਦੀ ਕਾਹਲ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅੰਡਾ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀ ਤੇ ਪੰਥ ਜਾਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਕਦੇ ਕੁਝ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਜਾਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਸ਼ਵਤ, ਲੁੱਟ ਜਾਂ ਬੇਈਮਾਨੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਵਾਪਾਰੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਵਾਂਗ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ (ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡ ਕੇ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਪਏ) ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੀ ਵਾਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ‘ਸਾਡਾ ਹੱਕ’ ਫ਼ਿਲਮ ਵੇਲੇ ਕਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵਾਕ ਵਿਚ ਨਿਬੇੜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ‘ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਾਇਆਂ ਦਿੰਦੀ ਐ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਵਾਲੀ ਹੋਊ’।▪▪

Postal Registration No.CHD/0178/2015-2017

ਉੱਘੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ, 'ਪੰਥ ਦੀ ਸੋਨ ਚਿੜ੍ਹੀ', ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ, ਗੁਰਮੁਖ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ